

ՊԵՏԱԿԱՆ ԵԺԱՆԱԴՅՆ ԳՐԱԳԱՐԱՆ

№ 157—158

№ 157—158

801.99

ՇՐՐԿԱՆՁԱԳԵ

Շ-66

ՊԵՏԱԿԱՆ Ե 1961

5191

ՄԵԼԱՆԻԱ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

Յերևան—1938

A 5837

— Մեկա՛նիա, ուրախացի՛ր. Պետերբուրգից հեռագիր ստացա. սենատը գործը վճռել և մեր ոգտին: Հորեղբորս վորդին հույս ուներ մեզանից չորս հարյուր հազար ստանալու, հիմա չո՛րս կոպեկ չի ստանալ: Ո՛հ, վերջտակա աղատվեցի գլխացավից: Այժմ կարող ենք ապրել, ինչպես հարկն և:

Ինքը՝ Սամսոն Ֆրանգուլյանն այնքան ուրախ էր, այնքան զգացված, վոր ամուր գրկեց ամուսնուն և համբուրեց: Յերեսուն տարի աշխատասեր մարդը վոսկոր և կոտրել, գլխել ահագին հարստություն և հանկարծ մի անգործ աղքատիկան ուղուն էր խլել այդ հարստության մի յերրորդականը: Հանաք

բան չեր բաժանվել մի այդպիսի դոմարից: Յեւ բաժանվել այն ժամանակ, յերբ նա գործերը թողել էր, տեղափոխվել Կովկասի մայրաքաղաքը «Հանգստանալու և ապրելու» համար:

Նա յերջանիկ էր: Թեև ավելի քան կես դար արդեն անցել էր նրա գլխով, բայց կազմվածքը դեռ պահպանել էր կանոնավորությունը, ձայնը դեռ հնչում էր խրոխտ, քայլվածքը դեռ աշխույժ էր, իսկ ստամոքսը բոլորովին անխախտ: Փռլթ չէ, վոր մազերը կիսով չափ ճերմակել էին—դա ժամանակի անխուսափելի հետևանքն էր: Կար միայն մի հոգս, վոր յերբեմն նրան գցում էր ծանր մտատանջության մեջ: Սակայն, հուսալով իր հարստության վրա, նա հավատացած էր, վոր այս հոգսից ել կարող է ազատվել...

Վեց տարի յեր անցել ընդամենը, վոր նա ամուսնացել էր: Ունեցել էր յերկու զավակ, վորոնցից անդրանիկը մեռել էր դեռ ծծից չկտրած մնում էր յերկրորդը—յերկու տարե-

կան մի ուրա: Այդքան ժամանակվա ընթաց-
քում վո՛չ մի սև գիծ չեր անցել ամուսիննե-
րի միջով: Մարդն իր բնական տաքայով ու
խելքով, կինը կրթությամբ և մտքի հա-
մեմատական զարդացմամբ—կարողացել եյին
հարգել իրարու ինքնասիրությունը և կե-
նակցել հաշտ, անխռով: Կար մի հանդա-
մանք, վոր միշտ պիտի յերաշխափորեր Մե-
լանիայի հարգանքն ու պատկառանքը դեպի
ամուսինը—այսպէս եր համոզված Սամսոնը.
—Մելանիան սղքատ ծնողների զավակ եր,
Սամսոնը՝ հարուստ: Յեթե Մելանիան յերի-
տասարդ և, կրթված, գեղեցիկ, նույնիսկ
գրավիչ, սրա փոխարեն՝ Սամսոնը կերակ-
րում ե նրա ծնողներին, ուսում և տալիս
յեղբայրներին և խոստանում ե իր ծախսով
ամուսնացնել քույրերին: Ուրեմն, կշեռքի
թաթերը հավասար են: Յեւ վո՛չ մի խռըն-
դոտ Սամսոնի բախտի առջև, և վո՛չ մի
մռայլ ամպ նրա կյանքի հորիզոնում: Իսկ
այսուհետև նամանավանդ չպիտի լինի, քանի

Վոր Սամսոնը թողել է զործերը և անձնա-
տուր յեղել կնոջն ու նրա կամքին: Քանի վոր
նա լիակատար իրավունք է տվել Մելանիային
ծախսել, վորքան կամենում է, ապրել, ինչ-
պես քեֆն է, ծանոթություններ սկսել, ում
հետ փախադուժ է:

Նա մի ձեռքով գրկեց Մելանիային և, յեր-
ջանկության ժպիտն յերեսին, անցավ նրա
հետ սենյակից սենյակ՝ մի անգամ ևս նոր
կացարանն աչքի անցկացնելու: Ամեն ինչ
արդեն կարգին էր, սենյակները կահավոր-
ված ու զարդարված, յուրաքանչյուրն ա-
ռանձին ճաշակով, լուսամուտները վարա-
դուրված թանդադին կտորներով, հասակ-
ները ծածկված խայտարդեալ դորդերով: Ամեն
տեղ յերևում է տանտիրոջ առատաձեռնու-
թյունը և տանտիրկնոջ ճաշակը: Ախոռատա-
նը կապած եյին սքանչելի ձիերը, վոր Սամ-
սոնը նոր էր ստացել Մոսկովայի մի հայտնի
գործարանատերից: Գավթում կառապանը
յերգ ասելով, սրբում ու հղկում էր, առանց

այն ել հայելու պէս փայլող, կարեթը: Խո-
հարար, սպասավոր, նախիշտ, տնտեսուհի—
բոլորը զրադված էին իրենց գործով, բոլորն
ակնածությամբ նայում էին իրենց տիրու-
հու—աչքերին:

Մեկանիան ունէր միջոց ծանոթանալու ում
հետ ևս կամենար: Հարուստ էր, յերխա-
սարդ, գեղեցիկ ու կրթված—հանգամանք-
ներ, վորոնք կարող էին նրա առջև բաց ա-
նել ամենատմուր փակված դռները: Յեւ յա
կարողացաւ ոգտվել իր միջոցներից: Նրան
ընդունում էին ամեն տեղ սիրով և այցելում,
ավելի սիրով: Նա յերևում էր բոլոր հասա-
րակական յերեկոյթներում, բալերում ու
պարահանդեսներում: Նա գիտում էր, ու-
սումնասիրում և ամեն կերպ աշխատում իր
հազուստը, ձեւերը, ամբողջ կենցաղը հար-
մարեցնել արխտոկրատիկ չրջանի կենցաղին:
Յեւ այնքան ընդունակ էր, վոր միջանի ա-
միս անցած՝ արդեն նրա մեջ կարելի յեր

նկատել ահադին առաջադիմութիւն դեպի
գեղեցիկը, նուրբը և հաճելին:

Այդեն ամբողջ քաղաքը խոտում էր
Ֆիրանդուլյանների յերեկույթների, ճաշերի,
ձիերի, կահկարասիքի, մանաւանդ Մելա-
նիայի բազմաթիւ տուալետների ու խոշոր
աղամանդների մասին: Յերբ նա, Ժորժիկին
կողքին նստեցրած՝ բոննայի հետ սևիական
կառքով անցնում էր քաղաքի դիսպօր փո-
ղոցով, հարյուրավոր աչքեր նախանձով ու-
ղեկցում էին նրան բարեներով: Իսկ Մելա-
նիան դիտեր այդ բարենների պատասխանել՝
ըստ արժանւոյն: Յուրաքանչյուրին ցույց
էր տալիս այնքան ուշադրութիւն, վորքան
միայն արժանի յեր համարում: Նա ընդու-
նակ էր հարգել մարդկանց վո՛չ միայն դիրքն
ու ծագումը, այլև խելքը, ճաշակն ու քաղա-
քավարութիւնը: Նրա ծանոթների շրջանն
ընդարձակ էր և բազմաոտեսակ: Զմեռվա կի-
սին արդեն նրա հյուրասենյակում վաճառա-
կանների կանանց հետ կարելի յեր տեսնել

բանկիրները ու չինովնիկների կանանց, յերբեմն նաև այս կամ այն իշխանուհուն:

Ամասները դեմ չեր դրան, թեև հոգու խորքում չատ ել չեր համարում նոր ծանոթներից միմանց: Բանկիրները ու չինովնիկների հետ նա առաջ ել բարեկամություն ունեցել եր, իսկ իշխանների հետ չգիտեր ինչպես վարվել: Յերբեմն իրեն զգում եր շատ անհարմար վիճակի մեջ: Մեկ մեկու յետևից նրա տնից վանդվում եյին այն սովորույթները, վորոնց հետ կապված եր իր սաղմով, և մտցվում նորերը: Բայց նա դարձյալ չեր բողոքում, և լուռ հպատակվում եր Մեղանիայի պահանջներին: Վախենում լի: Վոչ. նա յերկչոտ չեր: Կամքի ուժ չունէր: Վոչ. փալատ մարդ չեր, յեթե կամենար, կարող եր ամեն ինչ տակն ու վրա անել և նորից վերադառնալ նախկին կենցաղին:

Նա սիրում եր Մեղանիային, սիրում եր լից տարի նրա հետ կենակցելուց հետո, սի-

բում եր մանաւանդ այժմ, յերբ Մելանիան
որեցոր գեղեցկանում եր ու կենդանանում ։
Ահա նրա անտրտունջ հլության միակ պատ-
ճառը ։

Զարմանալի լին. միքանի ամսվա մէջ
այլ կինն աշնքան փոխվել էր, վոր Սամսոնը
ասչում եր, զիտելով նրան ։ Դա այլևս
առաջվա համեստ, ամոթխած Մելանիան
չէր ։ Մի ձմեռվա ընթացքում ցույց տվեց
աշնչափ համարձակություն, յեռանդ, կեն-
սական ուժ, վորչափ ցույց չէր տվել դուցե
ամբողջ կյանքում ։ Տեղափոխվելով մի շըր-
ջանից մի ուրիշը, կարծես, նոր մթնոլորտի
հետ շնչում եր նոր վսգի, նոր աշխարհա-
յացք, նոր դպացումներ ։ Նրա թմբած եյու-
թյունը արթնացել եր և արտահայտում է-
իր բնական ուժը, վոր յելք չէր գտել նախ-
կին միջավայրում ։ Այնտեղ, ծննդավայրում
կային զանազան կաշկանդող պայմաններ—
դռնհիւնների բամբասանքները, աղբականների
ծաղրը, ծնողների չքափորությունը ։ Այստեղ

Թե՛ նրա և Թե՛ Սամսոնի անցյալի հետ վուշ
վոք ծանոթ չեր։ Այստեղ ընդունում էյին
նրանց այնպես, ինչպես կային այժմ—հա-
րուստ և ժամանակի ազդեցությամբ այնչափ
տաշված ու հղկված, վոր կարող էյին ամեն
չըման մտնել և խորթ չթվալ։

Սամսոնը, տեսնելով կնոջ մեջ այս ար-
մատական առաջադիմությունը, ավելի ու ա-
վելի յեր սիրահարվում նրա վրա։ Այդ հի-
սունուչորս տարեկան մարդը մինչև հիմա
լստ արժանվույն չեր պնահատել իրենից
յերեսուն տարով վոքը կողակցին և, կար-
ծես, այժմ զգում եր իր սխալը։ Նա պարծե-
նում եր մտքում Մելանիայի գեղեցկու-
թյամբ, սալոնական ձիւրքով և վարվելու
չնորհքով։ Նա ուրախ եր նրա յերիտասար-
դությանը։ Սակայն, այն հանդամանքը,
վոր ինքն այդ կնոջից յերեսուն տարով մեծ
և, նրա մեջ հղացրեց մի նոր, տակավին ան-
ծանոթ, մի անտաճելի զգացում։

Նա սկսեց խանդել։ Խանդել ավելի ու ա-

վելի, յենթարկվելով այն մտքին, վոր վա-
ղուց նրան պատճառում եր ծանր հոգս...

II

Իբրեւ զղատ, խելացի և հեռատես մարդ,
Սամսոնն իր կասկածները դեռ թաղցնում էր:
Յեւ առիթ եւ չունէր խանդելու: Գիտեր,
վոր խիստ անարդար կլինի, յեթե բացարձակ
հայտնի Մեւանիային՝ թե վախենում և նրա
այժմյան կենսասիրությունից: Կար և ի
ուրիշ հանդամանք. նա չէր ուզում նախանձա-
միտ ու վասկածոտ ասիացի համարվել վոչ
կնոջ և վոչ մանավանդ. ոտարների աչքում:
Միևնույն ժամանակ չէր ուզում ցույց տալ,
թե վստահ չէ սեփական ուժերին կամ կնոջ
հապատարմությանը:

Յեւ օյսպիս, նա լռում էր: Բայց տանջ-
վում էր, և այս տանջանքը, նոր միայն
սկսված, արագ-արագ զարգանում էր: Տես-
նելով Մեւանիայի հետզհետե թարմացող ու
զեղեցկացող դեմքը՝ յերբեմն յերկյուղից

ցնցվում եր: Չե՞ վոր մի որ, վերջապէս, այդ նորարաց ծաղիկը կարող ե յերեսովք տալ նրա տարիքը: Մի՞թե կարելի յե բնությունը բռնաբարել չարունակ և մնալ անպատիժ:

Յերբ նա անխոհեմաբար, կուշտ ճաշից հետո, սեղանատանը կամ ննջարանում (մանավանդ այստեղ) դրկում եր Մելանիային, այնպիսի մի ցնցում եր արտահայտում յերիտասարդ կնոջ կրակոտ մարմինը, վոր Սամսոնը ուղղակի սարսափում եր: Այնպէս, վորպէս մարդ կարող ե սարսափել, յեթե ձեռը վերցնի մի դեղեցիկ իր և հանկարծողա, վոր նա լեցուն ե դինամիտով: Այդ սիրուն աչքերի այրող շողերը բորբոքում էյին նրա հնացած արյունը, բայց և ասեղների պէս ցցվում նրա սրտի մեջ: Այդ կարմրախայտ հյութալի շրթունքների ու նուրբ պընչերի գողոցը շարժում եր նրա մաշված կիրքը, բայց և ցավ պատճառում նրա ուղեղին: Այդ կլորիկ ու գեղակաղմ կրծքի բարախու-

մը հրահրում եր նրան, բայց և սարսուռ ազդում նրա մարմնին: Այո՛, Մելանիան բողբոջին նախկին Մելանիան չէ, այն, ինչվոր եր ընդամենը կես տարի առաջ: Նա վառվել ե ինքն իր մեջ և այրվում ե ինքը իր հրով:

Ա՛խ, յեթե Սամսոնը յերեսունուհինգ տաբեկան լիներ: Ի՞նչ ողուտ, վոր տակավին առողջ ե ու թարմ՝ իր տարիքի համեմատ: Ի՞նչ ողուտ, վոր այսօր ել դեռ յերակների մեջ զգում ե յերիտասարդական արյուն: Այնուամենայնիվ նա ծեր ե և միայն ինքն ՚ի զգում, թե վորքան ծեր ե... Նա հիսունուչորս տարեկան ե, և հենց այն միտքը, թե քանութ տարով մեծ ե կնոջից, կարող ե թունավորել Մելանիայի կյանքը:

Մի անգամ միջուրեյին, նախաճաշից հետո, յերբ դինին փոքր ինչ ներդործել եր Սամսոնի վրա, հանկարծ սլատանեկական աշխույժով փաթաթվեց Մելանիայի սլարանոցին և սկսեց անվերջ համբուրել նրան: Մելանիան ճիզն արավ և կարողացավ դուրս սկիվել նրա

շրկից: Սամսոնը աչքերը հառեց նրա յերեսին: Ա՛խ, վորքա՛ն զեղեցիկ եր յերիտա-
 փարդ կինը այդ պահին, ի՛նչպէս սաղում եր
 նրան դարձանային թեթեւ հագուստը յուր
 բաց մանիշակի գույնով ու սպիտակ մետաքս-
 յա դանթեւներով: Նրա դեմքի գծերն ավելի
 էյին նրբացել: Կանացի հրապույրը բուրում
 եր նրա տփրոջ կեքադարանքից, վորպէս մի
 քաչող մաղնիսական, մի արեւոյուցիչ ուժ:

Սամսոնը չկարողացած իրեն զսպել, նո-
 քից հարձակվեց մի քանի քայլ հեռու կանդ-
 նած Մելանիայի վրա: Այս անգամ կինը
 ձեռները հորիզոնածե տարածեց առաջ՝
 պաշտպանվելու համար: Նրա լայն թեւերը
 յետ քաշվեցին. բացվեցին նրա փափուկ բա-
 դուկները մինչև արմուճնները, և թարմ կաշվի
 նրբիկ սպիտակությունը ավելի դրդուեց Սամ-
 սոնին: Սակայն, այն ի՞նչ անսովոր ժպիտ եր,
 վոր սահեց Մելանիայի շրթունքներով, և ին-
 չո՞ւ նրա աչքերը փակվեցին... կիրք եր արդ-

յոք այդ, թե սառնություն, մի՛ զուցե ատե-
լություն, մի՛ զուգե՛ք...

Սամսոնը մի քայլ յետ կանգնեց և հան-
կարծ հարցրեց.

— Մեկանիա, դու ինձ սիրո՞ւմ ես:

Նրա ձայնը դողաց: Հարցը նոր եր, տն-
ասպանելի: Վեց տարվա ընթացքում Սամսո-
նը յերբեք մի այդպիսի հարց չեւ տվել Մե-
կանիային և այժմ տալիս եր, և այն եւ այն-
պիսի տարորինակ յեղանակով ու հուզված
ձայնով: Մեկանիան ցնցվեց ու դունստովեց:
Նա չիմացաւ ինչ պատասխանի, նա միայն
անորոշ ժպտաց և հայացքը դարձրեց դեպի
բակը:

— Սիրո՞ւմ ես ինձ, — կրկնեց նույն
դողդոջուն ձայնը:

Նույն բությունը:

Սամսոնը մոտեցավ Մեկանիային, յեր-
կու ձեռներով բռնեց նրա ձեռները ու նայե-
լով աչքերին, ասաց.

— Համարձակվիր չսիրել, ասումներս
ցույց կտամ:

Ասաց կես ընթացիկ և կես կատակի յեղա-
նակով, բայց ավելի կոշտ, քան մեղմ, ա-
վելի իշխանական, քան բարեկամական տո-
նով: Յեւ իր խոսքերի մեջ ինքն եւ զգաց
ինչ-վոր չարագուշակ հնչյուն:

Հուզումը, մանավանդ զղջումը թաղ-
ցընկու համար, Սամսոնը դուրս դնաց սե-
նյակից:

Մնալով մենակ՝ Մեկտիան նստեց ա-
ռաջին պատահած աթոռի վրա և ընկղմվեց
մտախոհության մեջ:

«Սիրում ես ինձ», հնչում էր նրա ա-
կանջին: Ի՞նչ պատասխաներ: Միթե նա ին-
քը դիտե՞ր, սիրում ե, ի՞նչ է: Նա միայն
դիտե, վոր Սամսոնը իր որինական ամու-
սինն ե—ուցիչ վուշինչ: Մի մարդ, վորի
հետ տնիպելի կերպով կապված ե մինչև
մահ՝ սիրած տառնույթ ասրեկան հասա-
կից: Ծնողները նրան չտախպեցին դնուլ այդ

մարդուն, այլ «համոզեցին»։ Նրան բացատրեցին բոլոր հանգամանքները. և նա համաձայնեց։ Նա հասկացավ, թե դառնալով Սամսոն Փրանդուկյանի կինը, պիտի բախտավորեցնի իր ծնողներին— այսքանն արդեն բավական էր։ Վռչինչ հակադրություն չէր դուժ սեփական ճակատագրի և ծնողների կամ քույրերի ու յեղբայրների բախտի մեջ։ Իր վիճակը ձուլված էր համարում նրանց վիճակի հետ։ Յերջանիկ են, ինքն ել յերջանիկ վլլինի. անբախտ են, ինքն ել կանբախտանա—ահա բոլորը։ Յեւ յեթե ասում են, թե Սամսոն Փրանդուկյանի հետ անպատճառ բախտավոր կլինի, կնշանակե ճշմարիտն են ասում։ Ինչո՞ւ չգնար այդ մարդուն։ Կյանքը նրա համար մի անծանոթ աշխարհ էր, ինքը կանգնած նրա տակավին փակ դռների առջև։ Յեթե սիրող ծնողները, բռնելով թևից, դպրոցական նստարանից նրան ուղղակի ամուսնական կյանքի մեջ մացրին, միայն և միմիայն հավատալով

Ե սիրելով նրանց՝ ընդունեց այս վիճակը։
Բայց ի՞նչ է յեղեկ նրա ապրուստը այս
վեց տարվա ընթացքում։ Այն, ինչ վոր
տվել են մի կողմից ամուսնու դիրքն ու
հարստությունը, մյուս կողմից մայրական
բնաղդական սերը դեպի իր զավակները։
Ի՞նչ է այժմ, այս բոպեյին, կյանքը նրա
համար։ Շքեղ տուալետներ, թանգադին ա-
դամանդներ, ճոխ սեղան, նոր շրջան, պա-
րեր, յերգ, զվարճություն։

Այժմ նրան հարցնում են՝ «սիրո՞ւմ ես»։
Սիրո՞ւմ ե, արդյոք։ Ո՞ւմ, Սամսոն Ֆրան-
գուլյանին, այդ... ծերունուն... այդ...
Ի՞նչ պատասխաներ այդ մարդուն։ Մի՞թե
ասեր, թե մի դառն զաղտնի կսկիծ մորմո-
քում ե նրա սիրտը, յերբ զղալով ինչ-վոր
ներքին անծանոթ հոգեկան պահանջ, մտա-
ծում ե նաև իր ամուսնու մասին...։

Փոքրիկ պարտիզում, դայակի հետ խա-
ղում եր յերկու ու կես տարեկան ժորժիկը։
Մեղանխան դուրս յեկավ սենյակից, մոտե-

ցամ նրան, դրկեց ու համբուրեց անսովոր
ջերմությամբ: Նամ հուզված եր և զգում եր,
վոր ձմեռվա վերջի արեղակի դոյ ճուռ-
դայթները իր յերակների մեջ տարածում
են ինչ-վոր անսովոր ջերմություն, իսկ
սիրար ճնշվում և... հորդացող արենից,
հաղուրդ շատացող կրճերից...

III

Մի օր, սովորական դրոսանքից տուն
վերադառնալով, Մելանիան աղտնից լսեց,
թե մի տնձանով հյուր վա մամսնու ա-
ռանձնասենյակում: Միքանի բոլի անցած,
յերբ նա, հաղուսուր փոխելով, անցով սե-
ղանատուն՝ նախաճաշ անելու, այնուհի
Սամսոնը շատուց ներկայացնել հյուրին:
Դա Սամսոնի քրոջ մարդու յեղրայրն եր,
աղղանունը Փիրուդյան, մոտ յերեսուն տա-
րեկան մի յերիտասարդ: Նա վոչ տղեղ էր,
վոչ գեղեցիկ, վոչ գեր, վոչ նիհար, բայց
առողջ դեմքով, ուրախ աչքերով: Հաղած

Եւ սեպույն, յերկայն «սխիտկա», կըրակ
 փեղեքով, մոխրադույն փարսիք, առեցնա-
 դորձ չապիկ՝ բարձր սճիքով, վարի ճյու-
 նային սպիտակութեանը խիտ ներդաշնա-
 կամ եր նրա դեմքի տակաւին թարմ դուշին
 և փոքր ինչ կարմրադույն ախանջներին:

Սամսոնի բացատրութեանց յերեաց,
 վոր Փիրուդյանը տաւր տարի բացակա և
 յեղել հայրենիքից, մեծ մաշամբ ժամանակն
 անց և կտցրել Պետերբուրգում: Այնտեղ
 նա, «միքանի հանդամսնքների պաշտատով»
 (Փիրուդյանը դրսիս թեքեց կրծքին, ար-
 տասաներով «յերեխայութեան»), առիպ-
 ված, թողել և համալսարանը և մտել ծա-
 ույալութեան ինչ-վոր յերկաթուղու մարչու-
 թեան մէջ: Սամսոնը նրան շատ անդամ և
 հանդիպել մայրաքաղաքում և համանի և
 ու սիրել նրան: Հասավ և, վոր Մեյանիան
 էլ կհամանի, յերբ կճամաչի:

Հայանդեց, վոր Փիրուդյանը պաշտանը

թողել եւ և յեկել եւ կողկասում հաստաովի-
լու :

— Ուղում ե Բաղու գնալ, յես խոր-
հուրդ չեմ տալիս, — ասաց Սամսոնը, —
տասը տարի Պետերբուրգում տպրելուց հե-
տո, մարդ չի կարող այդ քամու ու փոշու
մեջ ապրել :

Փիրուղյանն ասաց, թե մայրաքաղաքի
կյանքը ձանձրացրել ե իրան, թե ժամանակ
ե հիմա լուրջ գործով զբաղվելու, թե վըճ-
ուել և հարստանալ և ուղում ե նախթալին
արդյունաբերությունը «ուսումնասիրել» :
Մեկանիան հետաքրքրվեց նրա անցյալով իր-
բեւ ապրականուհի, և փիրուղյանը սկսեց
հաճույքով պատմել մայրաքաղաքի թաղ-
րոնների, ցիրկերի, ելեկարական կառքե-
րի, ձիարշախների մասին : Նա առանձին աչ-
խույժով խոսում եր վելոսիպեդիստների
մասին, ինքը ճարպիկ վելոսիպեդիստ լինե-
լով :

Յերբեմն նրա հայացքը կանգ եր առ-

նում Մեղանիայի դեղեցիկ դեմքի վրա: Դի-
 տող մարդը կարող եր նրա աչքերի մեջ
 կարդալ ինչ-վոր ներքին գոհունակություն:
 Թվում եր, վոր նա հիացած եր իր ազգա-
 կանի կնոջ սիրունությամբ և, միևնույն
 ժամանակ ուրախ ե, տեսնելով մարդու ու
 կնոջ հասակների մեջ ահագին տարբերու-
 թյուն: Իսկ Մեղանիան սեղանի քով ուշա-
 դիր եր դեպի հյուրը իբրև բարեբաղո տան-
 տիկին. այսքանը միայն: Բայց այսոր առա-
 ջին անդամ լուրջ համեմատում եր Սամսո-
 նին մի ուրիշ տղամարդի հետ և... հազիվ
 կարողանում զսպել հառաչանքը: Վորքա՛ն
 Փիրուզյանը նսեմացնում եր իր ներկայու-
 թյամբ Սամսոնին: Մեկից բուրում եր առ-
 նական ուժը իր բոլոր յեռանդով, մյուսի
 մեջ կյանքն արդեն անցել եր իր վառվռուն
 չրջանը, և անցել վաղո՛ւց: Գուցե Փի-
 րուզյանը, Սամսոնի տարիքին հասնելով,
 կրկնակի ծերանա, բայց այժմ՝ նա ունի մի

հրապույր, վորից առ միշտ դրկիկել ե Սամսոնը:

«Բացանում տարի՛, տեր աստված», մըտածեց Մեկանիան, չրթունքները սեղմելով ատամների տակ: Այս արդեն չափից դուրս ե, այս արդեն գեմ ե բնության բոլոր որենքներին, ե միայն Մեկանիան ե զդում, թե վո՛րքան գեմ ե...

Գարնան մոտենալով՝ Մեկանիան որեցոր դառնում եր մտախոհ ու լուրջ: Այժմ նա ալլես չեր հետաքրքրվում սալոնային կյանքով: Նա նույն խակ ճանճրացել եր այդ արխատնորատիկ համարված շրջանի կեղծ ու պատիր կանոններից ու հիասթափվել, ինչպես մի յերեխա արդեն ծանոթ խաղալիքի վերաբերմամբ:

Նա նկատելու չափ դունատվել եր, բայց աչքերի հուրը քանի դնում՝ սաստկանում եր: Նա խոսում եր սակավ, աչխոտում եր Սամսոնի հետ յերես առ յերես չմնալ, վախչում եր, վորքան կարող եր, նրա գրգ-

վանքներից, մանավանդ համբույրներից: Նա
ամենի ու ամենի ամփոփվում էր ինքն իր
մեջ:

Շարաթը յերկու անգամ նա Փիրու-
ղյանին հյուր է ընդունում և ճաշին պա-
հում— Սամսունի ցանկությամբ: Վարչում
էր նրա հետ, խորե աղպական, պարզ, հա-
մարձակ, բայց սուտնց վորեն մակերմու-
թյուն, միշտ պահելով իր և նրա մեջ վորոշ
չափի տարածություն: Նրա մեջ կատար-
վում էին դարձանայի փոփոխություններ:
Դեռ մի տարի առաջ մի հասարակ կին էր,
գրեթե մեկն իր նախկին շրջանի կիսաթրմ-
րած և յակներից: Տեղափոխվելով ուրիշ
քաղաք, հանկարծ փոխվեց նոր կյանքի
ասպարիզում, դարձավ սարնային կին:
Այժմ նա լրջամիտ էր և մտախոհ, վորպես
թե նրա գլուխը լեցուն էր համամարդկային
հոգևերով:

Յեւ այսքան փոփոխություններ մի
տարվա ընթացքում:

Սամսոնը ուրախ եր նրա այս վերջին տրամադրութեանը, ավելի քան արխատութեան ձգտումներին: Բայց նա չգիտեր, վոր հանգստութեանն արտաքին է, վոր Մելանիայի մեջ տեղի ունի ինչ-վոր փոթորիկ և նրա արյունը ավելի ու ավելի յետորոգութեամբ, չնայելով ճակատի մռայլին, յերեսի դունատութեանը:

Մի անգամ Սամսոնը տուն վերադառնալով, անմիջապէս անցաւ ննջարանը, յերբ աղախնից իմացաւ, վոր Մելանիան այնտեղ է: Բայց անելով դռները, նա բռնուկեց շեմքի վրա: Նա հանդիպեց մի անսովոր, չտեսնուած տեսարանի: Քանի մի քայլ հեռու, չքեղ արյումոյի տոջն, կանգնած եր Մելանիան՝ կիսամերկ, վոտաբոբիկ: Նա դիտում եր իրան վոտից մինչև գլուխ: Նրա բայց կուրծքը, սպիտակ ուսերը նկարվել էին արեգակի ջերմ շողերով վողողված սենյակի մեջ տեղում Վորպէս մի կլասիկական արձան, վորպէս մեկը Քանովայի ախտաբորո-

բոք ձեռակերտներից։ Միայն կենդանի,
չարժական արձան, վոր չուրջը տարածում
եր հեշտանքի կիզիչ շողեր։ Յեւ այս շողերի
մեջ նա լողում եր ինչպես մարմնացած
կիրք։ Բայց վորպիսի քնքույշ, արբեցու-
ցիչ ու կորուսիչ կիրք իր կանայցի ամոթ-
խածության մեջ իսկ։

Արյունը խփեց Սամսոնի գլխին, աչքե-
րը մթնեցին։ Նա կամացուկ վոտների ծալ-
րերի վրա, մոտեցավ յեռեկից։ Նա ուզում
եր գրկել այդ կիսամերկ մարմինը, վոր ի-
րան և միմիայն իրան եր պատկանում, և
խեղդել իր գրկի մեջ կրքերի բուռն թա-
փով։ Մեղանիան յերեսը յետ դարձրեց, մի
քայլ հեռու կանգնեց՝ առանց մազի չափ
շփոթվելու։

— Ի՞նչ ես անում այդ,— գոչեց Սամ-
սոնը, բարկացած ձայնով։

— Հիանում եմ ինձանով,— պատաս-
խանեց Մեղանիան, կարծես խաղուն ալեկի
զրդոեւում համար։

— Մեղա՛նիա, ի՞նչ ե պատահել քեզ :
Դու շատ ես վախճել, դու այդպիսի կլին
չեսիր :

Մեղանիան սկսեց լուռ հազնովել : Հա-
պուստը սփռված եր հատակի վրա անկարգ,
վորպես անփուլթ դերասանուհու դրեամուս-
քը թատրոնական հանդերձարանում :

— Մեղա՛նիա, այդ քեզ իսկի չի սաղում :

— Ինչո՞ւ :

— Դու հայ կլին ես :

— Հայ կնիկը արյուն չունի՞, — պա-
ռուխանեց Մեղանիան, հեղնարար ժպտա-
լով :

— Արյո՞ւն, — կրկնեց Սամսոնը, այս
մի հատիկ բառի մեջ ղլալով ինչ-վոր չափ ե
ստակալի իմաստ :

— Արյո՛ւն, այո՛, արյո՛ւն :

— Բայց դիտե՛ս ովքեր ունին այդպիսի
արյուն :

— Կոկեռուհիները, — քաղցրեց Մեղա-

նիանն անխույթ յեղանակով, ժողովելով
ուսինն սփռված խիտ մաղերը:

Սամսոնը կաշկանդվեց նրա համարձա-
կությունից:

Մեկանիան, թեքվելով, վոր անկողնակա-
լի տակից դուրս բերի հողաթափները, ա-
վելացրեց.

— Ուրիշներն անում են տղամարդի հա-
մար, յես անում եմ ինձ համար: Կտրծեմ,
մի մեծ մեղք չե:

— Մեկա՛նիա, այդ... անամոթու-
թյուն ե...

Մի բարձր տրծաթահնչյուն կծու ծի-
ծաղ տարածվեց փափուկ դարնանային
մթնոլորտի մեջ, վորպես ծիծեռնակի ծըլ-
վելոց:

— Անամոթությո՛ւն... Վոր այդպես ե',
ինչո՞ւ եյիր ուզում գրկել ու համբուրել:
Գրավիչ եյի, այո՞: Հասկանում եմ. չե՞
վոր յերիտասարդ եմ, պեղեցիկ, թարմ, և

դու... ուզում եյիր տիրանալ... Յտեսու-
թյուն...

Նա հանդարտ քայլերով դուրս գնաց,
թեթևակի բարձրացնելով հագուստի փեշք
յետևից:

Սամսոնը, ապշած նայեց նրա յետևից:
Այդ կնոջ հողաթափերն անգամ տարածում
եյին ախտաշարժ վոգի փափուկ զորդի
վրա...

«Նա ինձ տառամ է», ասաց Սամսոնը
ինքն իրան մճռաբար:

Նայեց անդիտակցաբար հայելումն և
սարսափեց: Վողորմա՛ծ աստված, այդ կնոջ
համեմատ նա վոչ միայն ծեր է, այլ և դա-
ռամյալ: Նրա ճաղատ գլուխը, արագ-արագ
ճերմակող ընչանցքը, թուլացած ուսերը,
խոր ընկնող ալոները, բոլո՛րը, բոլորը ար-
դեն սկսել են արտահայտել կենդանի մա-
հացում: Զգո՞ւմ է, արդյոք յուր յերակնե-
րի մեջ յերիտասարդական արյուն, ինչ-
պես կարծում եր: Վո՛չ, այ՛ սուտ է, ինք-

նախարեյություն: Նա չի՛ կարող անողոք
Ժամանակի տուօնն առնել: Ի՞նչ ոգուտ կըր-
քից, յերբ...

Ա՛խ, խլեցե՛ք նրանից հարստության
կեսը, միայն թե պակասացրեք նրա տարիքն
ևս կիսով չափ: Տվե՛ք նրան կյանք, վո-
րովհետև նա սիրում է Մեկանիային և ուզում
է նրանից սիրված լինել, վորովհետև ուզում
է ապրել բառի ընդարձակ մտքով:

«Մի՛թե հայ կինը արյուն չունի՞»,
հնչում եյին չարադուշակ բառերը Սամսոնի
ականջներում:

IV

Ամառվա սկզբին Մեկանիան տեղափոխ-
վեց ամառանոց: Նա չկարողացաւ այդ տա-
րի արտասահման դնալ, վորովհետև Սամ-
սոնը զբաղված էր: Քաղաքի մի լավ փո-
ղոցում կառուցանել եր տալիս սեփական
տուն և ուզում էր մինչև վերջը անձամբ
հետեւել շինությանը:

Շաբաթը մի անգամ Սամսոնը գնում էր

ամառանոց և կիրակի որերն անցկացնում
ընտանիքի մոտ: Յերբեմն իր հետ տանում
էր ֆիրուզյանին: Մեկանիան այժմ այլ ևս
մի առանձին ուշադրութիւն չէր ցույց տա-
լիս հյուերին, միայն նուրբ աչքը կարող էր
նկատել, վոր յերբ տեսնում էր նրան, առա-
ջին վայրկյան աչքերը շողշողում էին տա-
րորինակ: Բայց միայն մի վայրկյան, այ-
նուհետեւ դեմքը սքողվում էր այն նուրբ
քողով, վոր քանի դնում, անթափանցելի էր
դառնում:

Սամսոնը չէր նկատում այդ վայրկենական
փոփոխութիւնը, և չէր ել կարող նկատել:
Ազդակցական կտալի մասին նրա դադափարն
այնքա՛ն մաքուր էր, վոր մաքովն անդամ
չէ՛ր անցնում, թե ֆիրուզյանը կարող է իր
կնոջ վրա վատ աչքով նայել: Վերջապես
Մեկանիան այնքան քիչ էր հետաքրքրվում
ֆիրուզյանով, վոր Սամսոնը յերբեմն մըտ-
քում բարկանում էր նրա վրա: Ի՛նչպես
կարելի չէ ստուն վերաբերվել դեպի մի այն-

տիտի ազգական, չե՞ր վոր ներս և մտնում
թե չե, խելույն գրկում և ժորժիկին, ուսերի
վրա բարձրացնում և ամբողջ ժամանակ
նրան բաց չի թողնում ձեռներից:

— Մեղա՛նիա, — դարձավ նա մի որ կնո-
ջը, — դու քանի դնում, վատ ես վարվում
Արաուրի հետ: Չե՞ր հավանում:

— Ի՛նչ հավանելու, չհավանելու բան կա.
Հարյուր ազգական ունիա, նա ել նրանցից
մեկը:

— Բայց դու իմ վա՛չ մի ազգականի հետ
այդպես սառը չես վարվել:

— Չարժե այդ մասին խոսել, լս'վ:

Մեղանիան գրկեց ժորժիկին և դրեց ծնկնե-
րի վրա: Բաց արտվ գունազարդ պատկեր-
ների մի ժողովածու (ֆիրուզյանն եր նվի-
րել ժորժիկին), բռնեց փոքրիկ մատիկը և
չրջեցնելով պատկերների տակ, կարդում եր
զանազան կենդանիների անուններ:

Մամսոնը զգացվեց ընտանեկան տեսա-
րանից:

— Հանաքը մի կողմը, — ասաց նա, — շուտով
Ժորժիկը կարող է այբուբեն սովորել:

— Շուտով, — կրկնեց Մելանիան, դառը
քմծիծաղ տալով, — մո՛չ, դու դեռ չա՛տ պիտի
սպասես:

Սամսոնը չըմբռնեց այս խոսքի մեջ Թագն-
ված հեղնանքը:

— Կոպտեմ, — ասաց նա ժպտալով:

Մի օր, յերբ նա տմառանոց յեկավ մե-
նակ, Մելանիան հարցրեց.

— Ինչո՞ւ աղղականիդ չբերեցիր:

— Չուզեց դալ:

— Ինչո՞ւ:

— Ե՛, յերևի, հասկացել է, վոր դու չես
սիրում իրեն:

Մելանիան շրթունքները թեթևակի կծեց:

— Յեթե հասկացել է, շատ լավ է արել:

— Մեկա՛նիա, — արտասանեց Սամսոնը հան-
դիմանաբար:

— Նա ինձ բռնորովին դուր չի գալիս: Այո՛,

դուր չի դալիս, յեթե ուղում ես ճշմարիտ իմանալ:

— Բայց լա՛վ չես անում: Պէտք է նրա հետ քիչ թե շատ քաղաքավարի վարվել, թե չե—
քույրս կլսի, կվիրավորվի:

— Մի՞թե,— արտասանեց Մելանիան մտա—
խոհ և անորոշ:

— Յես մյուս անգամ անպատճառ հետս
կրերեմ նրան:

Մելանիան իսկույն չպատասխանեց, լռեց
մի քանի վայրկյան և հետո ասաց.

— Դո՛ւ գիտես, ազգականը քոնն է...

Այդ ուրը նա Սամսոնին թվաց սովորակա—
նից ավելի ախուր, գունատ, նույնիսկ նի—
հար: Կարելի չէր կարծել, թե ամառանոցի ո—
ղը լավ չի ներգործում նրա վրա: Սամսոնը
հարցրեց.

— Մելա՛նիա, դու առո՞ղջ ես...

— Յե՞ս,— կրկնեց Մելանիան,— յես բոլո—
րովին առողջ եմ...

Յեւ, կարծես, հանկարծակի մի բան հիշելով, նկատելու չափ դրդւում, ավելացրեց.

— Լա՛վ կանես, վոր քո մասին մտածես:

— Ինչո՞ւ, յես ե՞լ բռնորովին առողջ չեմ:

— Դո՞ւ... այո... առողջ չես...

Մամսոնը դարձացած նայեց կնոջ յերեսին:

— Մեւա՛նիա, ի՛նչ ես ուզում ասել: Յես առողջ եմ և միշտ ել առողջ եմ յեղել:

— Ե՛ւ ավելի լավ, շատ ուրախ եմ:

— Այդ ի՛նչ տեսակ ես խոսում, Մեւա՛նիա: Ասա՛:

— Ասե՛մ,—կրկնեց Մեւանիան՝ հանկարծ մի համարձակ հայացք ձգելով ամուսնու աչքերի մեջ:

— Ասա՛:

— Դու պահանջո՞ւմ ես:

Մեւանիան, գլուխը թեքելով կրծքին, սկսեց մատնելով նյարդային արագությամբ պտտեցնել սեղանի վրա դրած ծխախոտատուփը:

— Բայց ավելի լավ ե չխոսել այդ մա-

սին, — ասաց նա վերջապէս, տուիք սեղանին
դադկելով և վատրի կանդնեց:

Սամսոնը քանի դժուամ, տվելի ու ավելի յեր
հետաքրքրվում:

Կնոջ խոսքերի մեջ զգում էր մի հետին
թունալի միտք, մի միտք, վոր անշուշտ վա-
ղուց և Մեկանիային դբաղեցնում: Նա ինքն
այդ միտքը բացատրեց այլ կերպ:

— Մեկանիա, յեթե չես տարի, կնեղանամ:

— Եհ, չա՛տ լավ, վոր ստիպում ես կա-
սեմ: Դու հիվանդ ես:

Մի վայրկյան Սամսոնը կարծեց, թե կինը
կատակ և անուամ, թեև սպասում էր լսել
նրանից հենց այդ պատասխանը:

— Յես հիվանդ եմ, յե՞ս, — դռչեց նա
ծիծաղելով:

Յեվ նրա ծիծաղը հնչեց այնքան թառամ,
այնքան ծեծոնտկան, վոր Մեկանիան ակամա
ցնցվեց:

— Յես հիվանդ եմ. յե՞ս, — կրկնեց Սամ-
սոնը այս անգամ լուրջ, — ասա՛, ինչո՞վ:

— Թո՛ղ, ի սեր աստծու...

— Հիմա չեմ թողնի՛ր, մինչև վոր բոլորը չասես: Տեսնում եմ, դու իմ մասին վատ կասկած ունիս: Դու ինձ զրպարտում ես. դիտե՞ս, զրպարտում ես... յես կյանքումս հիվանդ չեմ յեղել...

— Այո... կարելի յե... բայց յես այդ չեյի ուզում ասել...

— Ուրեմն ի՞նչ, աս'ա, ի՞նչ ե իմ հիվանդությունը...

Մեկանիան զլուխը հանդարտ բարձրացրեց, ուղիղ նայեց ամուսնու յերեսին և արտասանեց.

— Ծերություն...

Վորքա՛ն վիշտ, վորքան կծու հեղնանք կար այս մի հատ բառի մեջ: Վիշտ՝ Մեկանիայի, հեղնանք՝ Սամսոնի համար: Յեվ մի վայրկյանում հիսունուչորս տարեկան մարդը ծերացալ սոբորջ տասը տարով:

Ահա՛ այն վայրկյանը, վորին վերջին ժա-

մանակ սպասում եր ամեն ոք, ամեն ժամ, և սպասումները ին սարսափով:

— Յես ծեօր եմ, — կրկնեց նա անեռանդ ձայնով և մի տեսակ հուսահատությամբ:

— Այո՛, դու ծեօր ես, միթե չգիտեյիր:

Սամսոնը թուլացած ընկղմվեց բաղկաթոռի վրա:

Մեկանիան կամացուկ դուրս դնաց սենյակից...

Վ

Անգո՛ւթ կին. նա չկամեցավ գեթ սակավ ինչ մեղմացնել յուր անողոք խոսքերի ուժը:

Մեղմացնե՞լ, բայց ինչո՞ւ. միթե նա սո՞ւտ ասաց կամ զրպարտեց: Նա ասաց ա՛յն, ինչ վոր ճշշում եր հոգին, թունավորում կյանքը. ասաց զուր ճշմարտությունը: Սակայն, ի՞նչ. թեթևացա՞վ նրա հոգին: Ո՛ր, վոչ, ընդհակառակը, այժմ նա ավելի յե մտածում յուր ճակատագրի մասին, քան մտածել եր մինչև այդ պահ:

Ինչո՞ւ խաբւեց: Մի՞թե նրա ծնողները
կատարյալ բռնակալները, եյին: Բնա՛վ: Նրան
տրված էր վորոշ չափով ազատություն, դո՛նե
պայմանական ազատություն, վորպիսին «Ժա-
մանակակից» ծնողները տալիս են որիորդնե-
րին: Նախ նրան ծանոթացրին Սամսոն Ֆրան-
զուէյանի հետ, թույլ տվեցին մի քանի անդամ
հետը խոսել կլուբում, թատրոնում, հետո
միայն սկսեցին «համոզել», այո, համոզել
և վոչ թե հարկադրել: Յեվ վորպիտի՞ մեղմ
յեղանակով համոզեցին: Նա կարող էր մեր-
ժել, յեթե կամենար: Վոչ վոք նրան զոռով
չէր ամուսնացնիլ: Շա՛տ-չա՛տ, ծնողները
մի փոքր կվշտանային, մի փոքր կնախատէյին
նրան, հետո... կլուէյին: Բայց նա չմեքծեց.
Թո՛ղ ուրեմն այժմ կրի յուր սխալի հետե-
վանքները: Թող նա կենսակցի մի մարդու
հետ, վորը յերեսուն տարով մեծ է իրենից
և վորին չի սիրում: Չի՞ սիրում: Վոչ, այդ
սխալն է, ուղում է սիրել և չի կարողանում:
Նա հարդում է այդ մարդուն, համարում է

նրան արժանավոր ամուսին: Ամուսին, վոր սիրում է նրան ինչպես աստվածուհու, կատարում է նրա ընդ որ ցանկությունները, բոլոր քահանայքները, ինչպես ստորակ:

Բայց միթե այսքանը բավական էր: Իսկ ո՞ւր թաղցնի Մեկանիան նոր հղացած կյանքը, նրա բնական պահանջները, յերկտասարդ սրտի ավյունը, վոր ալքում է նրան ամուսնային արեգակի ջերմության չափ, տալածվելով ամբողջ մարմնի մեջ, վորպես հալած մետաղ: Ի՞նչպես դասլի սիրելու ջերմ վափաղը: Սիրելու վոչ թե մի ուժասպասողամարդի, այլ մի տաքաբյուն յերկտասարդի, վոր կարողանար հաղուրդ տալ նրա բոլոր զգացումներին, վոր նրա չափ ոժտված լինելը կենսասիրական հրով: Բռնությո՞ւն, կատարյա՛լ բռնություն: Նա ինքը դեռ քսանչորս տարեկան չկա, դեռ նոր-նոր է միայն հասկանում, թե կինը նախ և առաջ ինչու համար է ստեղծված: Յեվ ստիպված է գրկել ու համբուրել, կամ գրկվել և

համբուրվել մի հնոտիի հետ: Յեւ դեռ Մե-
լանիային նախանձող կանայք կան:

Ոգոստոսի վերջին Մելանիան վերադարձաւ
քաղաք:

Սեփական տունն արդեն պատրաստ եր.
Սամսոնն ընտանիքն ուղղակի այնտեղ տե-
ղափոխեց:

Խեղճ մարդ. վորքա՛ն եր աշխատել նոր
կացարանին կարելույն չափ ճոխություն ու
չուք տալու: Շատ կահ-կարասի նոր եյին բե-
րել տրվել արտասահմանից, վորովհետեւ
հները չեյին համապատասխանել սենյակների
չքեղությանը: Պատերը յուղաներկ ներկված,
դռները թանգազին կարմիր փայտից, լուսա-
մուտները չրջափակված վոսկեղոծ սյուների
մեջ—ահա գլխավոր դահլիճը: Հարկաւ,
մնացյալ սենյակներն եւ համապատասխան
չուք ունեյին: Ախոռատանը խրխնջում եյին
մի զույգ ձիեր, այս անգամ մոխրագույն,
սլոները կտրած: Գլխավոր մուտքի մոտ
կաղնած եր պարթեահատակ, ղեյցաբ, իսկ

մարմարիոնյա սանդուխքը զարդարված էր
գեղեցիկ արձաններով ու թանգաղին տրո-
պիկական բույսերով:

Յեւլ այս բոլորը Մելանիայի, միայն Մե-
լանիայի հաճույքի համար. այնքա՛ն էր սի-
րում նրան Սամսոնը: Այն ինչ ինքը՝ Սամ-
սոնը վորքա՛ն փոխվել էր այս վերջին յեր-
կու շաբաթվա ընթացքում: Վոչ միայն նի-
հարել էր, այլև ավելի ծերացել, այլ և
մեջքից բավական կորացել: Այժմ նա լուռ
էր, վորպէս անշարժ ջուր: Մի միտք ար-
ճիճի պէս ծանրացել էր նրա հոգու վրա:
Այդ նույն միտքն էր, վոր վերջին տարիներ
ըլ հալածում էր նրան և վորից այժմ ա-
զատվելու հնար չէր գտնում...

Քաղաք բերելով Մելանիային, նա հարց-
րեց՝ արդյոք առաջիկա սեզոնին ի՞նչպէս Ե
կամենում կարգադրել կյանքը: Պիտի ան-
ցյալ ձմեռվա պէս գոնեքը բա՞ց անի բազ-
մաթիւ ու բազմատեսակ ծանոթների առ-
ջև, թե՞ ուզում է ուրիշ կերպ ապրել:

Մելանիան հիացած էր նոր բնակարանով
ու նոր կահ-կարասիով, բայց մոչ աշխատեա,
ինչպէս մի տարի առաջ էր հիանում ամեն
մի շքեղութեամբ:

Նա պատուխանեց— վճռել էմ այսուհետե
ուրիշ կերպ ապրել:

— Ի՞նչպէս:

— Ուղղում էմ հասարակական գործերով
զբաղվել: Իրավունք կտամ:

— Արա՛, ինչ մոր սիրտդ ուղղում է, միայն
թե չտխրես: Յես չեմ սիրում քեզ տխուր
տեսնել:

Այս բոլորովին անկեղծ էր. Սամսոնը չէր
կամենալ Մելանիային տխուր տեսնել կամ,
ափելի ճիշտ, վախենում էր նրա տխրութեան
նկց: Բարձր իհարկեւ նրան տեսնել գործե-
րով զբաղված, քան ինքն յուր մեջ ամփոփ-
ված: Պարապութեամբ, նրա կարծիքով, կա-
րող էր յերիտասարդ կնոջ տանել գեղի ու
գիտե ինչ վառանգարման մարեր...

Մելանիան սկսեց զբաղվել հասարակական

գործերով: Վասկի բանալիով բաց արալ յուր
 առջև բոլոր այն հիմնարկությունների գոնե-
 րը, ուր միայն կարող եր մուտք ունենալ
 կինը: Սափսոնը գոհեց մի խոշոր գումար,
 Մեկանիան ընդունակեց որիորդական գիմնա-
 դիոնի պատվաւսր հողարարծու: Քանի մի
 ուրիշ նվերներ յերկոտասարդ կնոջը իրավունք
 տվեցին այս կամ այն բարեգործական ընկե-
 րության խորհրդի անդամ ընտրվել: Այս բո-
 յորը շոյում եր Մեկանիայի սնամիասությանը
 և շարժում չատերի նախանձը: Սկսեցին նրան
 բամբասել, անվանել Parvenue, չարախոսել
 նրա վո՛չ միայն գործունեյությունը, այլ և
 անձը, վերադրելով նրան հաղար ու մի վատ
 ձգտումներ: Իսկ նա վոչ վոքի վրա ուշ չեո
 դարձնում: Նա խելոք եր և վոչ դուրկ տաք-
 տեց, գիտեր և՛ արհամարհել մարդկանց, և՛
 վռակել նրանց բերանը յուր սիրալիր վարմուն-
 քով: Մեկին հաղթում եր յուր ճաշերով ու
 ընթրիքներով, մյուսին զրոսանքի համար ա-

ռաջարկելով յուր շքեղ կառքը, յերրորդին
ուղղակի այցելություն անելով և այլն:

Որը մինչև յերեկո զըստված էր: Գրում եր
նամակներ, ցրվում եր այս կամ այն բարե-
գործական յերեկույթի տոմսակները, պատ-
վերներ եր տալիս, պատվերներ կատարում և
հոգնում: Մոռանո՞ւմ եր յուր վիճակը, այ-
սինքն ա՛յն, ինչի պատճառով իսկապես դատ-
վում եր հասարակական գործերով:—Վո՛չ նա
խարում եր ինքն իրան: Բայց ջանք եր անում
մոռանալ: Այլևի՛՛, նա անկեղծ ցանկանում եր
սիրել Սամսոնին: Այս նպատակով բռնաբա-
րում եր ինքն իրան, խեղդում յուր մեջ
չատ ապուրինի, վտանգավոր, բայց հաճելի
ղղացումներ: Նա հեռու եր պահում իրան
տղամարդկանց շրջանից, վորպեսզի չվրդովի
վոչ յուր և վոչ Սամսոնի արյունը: Իսկ
կանայք առաջվա պես վայելում էյին նրա
ընդարձակ հյուրասիրությունը:

Սամսոնը վոչ մի նկատողություն չէր

անուամբ նրան այս կամ այն քայլի մասին և միշտ կրկնում եր.

— Արա՛, ինչ վոր քեֆդ ե:

Բայց այս խոնարհության մեջ Մեղանիան ակամա զգում եր ինչ-վոր վատ բան. ինչո՞ւ—ինքն ել չգիտեր: Մի օր նա հարցրեց ամուսնուն:

— Դու բարկանում ես ինձ վրա:

— Ո՞վ ասաց:

— Ինձ այնպես ե թվում:

— Իզուր: Յես քեզ վռչկնչ, վռչկնչ չեմ արգելում, արա՛, ինչ վոր քեֆդ ե:

— Դու ունիս իրավունք արգելելու:

— Ունի՛մ, բայց չեմ արգելում:

— Իսկ յես ուզում եմ, վոր դու ինձ չատ ել աղատություն չտաս:

— Հա՛, հա՛, հա՛,—ծիծաղեց Ստեփանը,— դու մի՛ կարծիր, թե յես քո աղատությունից վախենում եմ: Վոչ, յես վախկոտ չեմ:

Նա խոր նայեց կնոջ աչքերին: Մեղանիան

դլուխը թեքեց կրծքին, մի քիչ կարմրելով :
 Խոսակցությունը սրանով եւ վերջացավ :

VI

Փիլրուդյանը հաճախ այցելում եւ Սամսոն
 Ֆրանգուլյանին : Նկատելով, զոր տղաւորներ
 անդործ տխրում եր, հանդիմանում եր նրան :
 Ահագին դրամագլուխը գրել եւ լանկ ե ձեռ-
 ները անշարժ նստել : Ինչո՞ւ չի սկսում մի
 նոր ձեռնարկություն ե իր կյանքի պահար
 լրացնում :

— Ծերացել եմ, — պատասխանեց մի որ
 Սամսոնը կատակով, բայց տկամա հառաչե-
 լով, — յետանդ չունիմ նորից դործեր սկսելու :

— Ծերացել, — կրկնեց Փիլրուդյանը, — աւել
 ձեզ ծե՞ր եք համարում : Դուք ինձանից յե-
 բիտաւարդ եք :

— Քսաներկու տարով ձեզանից մեծ եմ, գի-
 տե՞ք՝ ինչ ասել ե քսաներկու տարին մարդու
 կյանքում :

— Տարիքը դատարկ բան է, դիտարկողը մարդու ուժերն են ու սիրտը:

Նա շատ լավ գիտեր, թե վորքան կործանիչ է ժամանակի ուժը, թե վորքան մարդիկ խարում են իրենց, յերբ ասում են. «Թե յես տարիքով ծեր եմ, բայց սրտով, հոգով ու ուժով յերիտասարդ եմ»: Սակայն խորամանկ եր, ճանաչել եր ազդականի թույլ յերակը և աշխատում եր շոյել նրան: Ահա ինչու Սամսոնը իսկապէս սիրում եր նրան: Այդ յերիտասարդի մոտ նա շատ ել չեր գտնւմ յուր ծերությունը:

Ամեն կերակի, յերբեմն նաև չարաթամիջին, Փիբուղյանը ճաշում եր Զրանդուլյանի տանը: Գալիս եր ճաշից շատ առաջ և հեռանում ճաշից շատ հետո: Յերբեմն Մեկանիային հանդիպում եր տանը մենակ, և միշտ ազդականի սլարդ հարգանքով եր վերաբերվում դեպի նա: Այն ինչ, Մեկանիան չարունակ ցույց եր տալիս անտարբերություն, յերբեմն նույնիսկ սառնություն: Միևնույն ժա-

Մեկանիա — Բ

մանակ, այլ ևս Սամսոնի հետ չեր խոսում
 Փիրուզյանի մասին: Կարծես, նրա համար
 միևնույն է. կա՞ այդ մարդը, թե՛ չէ: Բայց
 և այնպես, այժմ ել նա՝ յերբեմն մտքում հա-
 մեմատում եր Սամսոնի հետ և միշտ մտա-
 ծռւմ. ինչո՞ւ Սամսոնը նրա հասակի չէ:
 Ա՛յո, այն ժամանակ Մելանիան յերջանիկ կը-
 լիներ: Իսկ այժմ նրա արջունը չի հուրվում
 Սամսոնի մերձավորությունից և այս կատա-
 ղեցնում է նրան: Մինչդեռ հուզվում է, յերբ
 մի վայրկյան սղատություն է տալիս իրեն
 և դիտում Փիրուզյանի առնական ուժով
 տողորված դեմքը, նրա աչքերի յերիտա-
 սարդական վայլը:

Մի ուր Փիրուզյանը յեկավ ա՛յն միջոցին,
 յերբ Սամսոնը տանը չեր և շուտ ել չողտի
 վերադառնար: Մելանիան ընդունեց նրան
 ամուսնու ձարինետում և ընդունեց ավելի
 սառը, քան ամուսնու ներկայությամբ:

— Սամսոնը տանը չէ, — չոսպեց ասել
 նա:

— Ահա՛ս, — արտասանեց փերուզյանը
և խորը հայացքով նայեց Մեղանիայի աչ-
քերին:

Այդ հայացքը թե՛ բարկացրեց և թե շփո-
թեցրեց Մեղանիային:

— Գո՞րծ ունե՞յիք հետը, — հարցրեց նա:

— Այո՛:

— Այսօր չառ ուչ կգա տուն: Ճաշի յե
հրավիրված:

Նա կամենում էր հյուերին ճանապարհ
դնել, բայց հյուերը նրա ձեռի թեթև շար-
ժումից ողտվելով, նստեց Սամսոնի զրափ-
ղանի քով: Նա միանգամայն կատաղեցնում
էր Մեղանիային իր յերեսի թարմ դույնով,
իր աշխույժ ձևերով, այն մարմնավոր ուժով,
վոր արտահայտվում է յերեսունչորս տարե-
կան տղամարդի յուրաքանչյուր շարժմամբ:

— Դուք ինձ ներեցե՛ք, յես ձեզ կթողնեմ
մենակ: Հյուրասենյակում ինձ ապաստեմ և
վորբախնամ ընկերութ՛յան յարջութ՛յան նա-
խագահը:

— Խնդրե՛մ, խնդրե՛մ, — չչփոթվեց փրուդյանը, — գնացե՛ք, դբաղվեց՛ք բարի զործերով, իսկ ինձ թույլ տվե՛ք մի փոքրիկ նամակ գրել Սամսոն Պետրովիչին։ Գործը շատ կարևոր է, հետաձգել չի կարելի։

Մեկանիան հեռացավ։ Հյուրը մնաց լմնալ։ Վերցրեց մի թերթ փոստի թուղթ և գրիչ։ Գրեց մի քանի տող, հետո գրիչը ցած գրեց և, թիկն տալով բաղկաթոռին, ընկավ մտածմունքի մեջ։

Արդեն մի քանի ամիս էր, նրա միտքը դբաղված էր Մեկանիայով։ Նա չափազանց հավանում էր յերիտասարդ աղջականուհուն և հավանել էր հենց առաջին տեսնելով։ Նրա հաճախակի այցերի դադարն չարժատիթը տիկինն էր։ Նա չէր շփոթվիլ, յեթե Մեկանիան մինչև անգամ բոլորովին չխոսեր նրա հետ։ Տառը տարի տրտելով մայրաքաղաքի շրջաններում, բավական ուսումնասիրել էր գեղեցիկ կանանց հոգեբանությունը։ Իսկ

այս հոգեբանությունը, նրա համոզմունքով, ամեն տեղ և բոլոր ազգերի կանանց մեջ միևնույնն էր։ Նա գիտեր, վոր Մելանիայի անտարբերությունն արտաքին և, ստիպողա-
կան, վոր մի յերկտասարդ ու դեղեցիկ կին չի՝ կարող մի այդպիսի թառամած ամուսնու մոտ վռչինչ չգլալ դեպի մի յերկտասարդ տղամարդ, վորքան ևս բարոյական ու ա-
ռաքինի լինի։ Նա այս շատ լավ գիտեր, ուստի Մելանիայի ստուգությունը չէր նրա մտատանջության պատճառը և վոչ ել այն, վոր Մելանիան նրա աղդականուհին էր։ Փի-
րուզյանը պատկանում էր ժամանակակից այն յերկտասարդների շարքին, վորոնց աշ-
խարհահայացքը զերծ և ազգակցական կամ բարեկամական կապերի «նախապաշարում-
ներից»։ Սակայն Սամսոն Ֆրանգուլյանը լավ մարդ է—ահա գլխավորը։ Նա շատ և հավատում փրուզյանի ազնվությանը—ահա անտանելին։

Ի՞նչ անել. արհամարհե՞լ այդ մարդու հա-

վատը, վրտնատա՞կ անել նրա պատիվը: Ո, վո՛չ, այս արդեն ծայրահեղ ապականություն կլինի, անասնություն: Ուրեմն ի՞նչ անել. մոռանա՞լ Մեկանիային: Վո՛չ, արդեն այդ կլինը շատ հրապուրիչ է, արդեն նա բավական խորը տեղ է բռնել Փիրուզյանի սրտում: Մոռանալ անհնարին է: Յեվ ինչո՞ւ մոռանալ. միթե նա հիմա՞ր է, միթե չգիտե՞, վոր ի՛նչ վոր հաճելի յե իրեն, հաճելի յե և՛ Մեկանիային, վոր սիրուն յիկինը ուզում է զգալ ու ապրել, վոր նա, իսկապես, ատում և իր կողակցին, թեև դուցե հարդում, վոր նա շատ ել նախապաշարված կլինջե, վոր դարավերջի ապականությունը նրա հոգեկան աշխարհի վրա ունեցել է վորոչ ներդրործություն, վոր վերջապես, վոչ մի կլին, նույնիսկ հայ կլինը, չի կարող տղամարդի մեջ չսիրել հանդգնություն ասված բանը, մանավանդ յեթե տղամարդը յերկտասարդ է և վոչ այնքան ել տգեղ...

Վճռված է: Աշխարհի յերեսին ամեն վոր

ունի իրավունք ապրելու, իսկ մի յերիտա-
սարդ կին ու մի յերիտասարդ տղամարդ՝
նամանավանդ: Յեւ չկա որեւէ, վոր կա-
րողանա խանգարել նրանց ապրելու:
Կյանքը բարձր և բարոյականությունից:
Ինքը, բարոյականություն ասված միտքը ա-
ռաճեալան և, նրա կանոնները փոխվում են
ժամանակի ընթացքում: Այժմ իսկ այդ կա-
նոնները տարբեր են զանազան կլիմաների
տակ, զանազան մարդկային համայնքների ու
կրօնական համախմբերի մեջ: Մի բան և մի-
այն անփոփոխ—մարդկային սիրտը: Անփոփոխ
մի ձգտման մեջ—զգալ ու վառվել սեռային
կրքով, քանի վոր ընդունակ և վառվելու:
Լավ և առաքինի մարդ մնալը, բայց բնու-
թյան ուժը անհաղթելի յե կենդանի մարդու
համար, նաև գերադասելի բարոյականու-
թյունից: Հիմա՛ր մարդիկ, տեսե՛ք. դուք
խոսում եք թռչունների մաքրության մասին,
մի՞թե աղավիններն այնչափ միամիտ են, ինչ-
պես կարծում եր Քրիստոսը. Ո՞վ և ստեղ-

ծել ընկերական կյանքի կանոնները, այդ բարոյականություն կոչված և անտեսանելի, անշուշափելի շինության հիմքը:—Մարդիկ: Են՛, ուրեմն մարդիկ չունի՞ն իրավունք քանդելու այն, ինչ-վոր ինքն ըստ ինքյան խորտակվում և ժամանակի ավերիչ ուժից:

Մի ուրիշ խնդիր, վոր Փիլրուղյանին դբադեցրեց, Սամսոն Յրանդուլյանի լայ մարդ լինելն եր: Արդյոք, այս ճշմարի՞տ և, արդյոք, կարելի՞ չե այդ մարդուն լայ համարել: Ի՞նչ իրավունքով և նա տիրացել մի յերևտասարդ կնոջ, յեթե, իրավ, լայ ե: Նա՛, այդ քայքայված, այդ հնամաշ միլիոնները: Մի՞թե լավ մարդը փողով կգնեք մի անխորձ եյակի, մի դեռահաս աղջկա, դրեթե մի յերեխայի՞ ըստը, ճակատագիրը, կյանքը: Ո՛ր, վոչ, հաղաք անդամ վոչ: Բայց վոր գնել և—թող կարողանա և պահպանել իր միլիոնները: Վոր չի կարող պահպանել, թող տուժի: Մե՛լանխան խաբված եյակ և. այն ժամանակ,

յերբ վորոշվել ե նրա ճակատագիրը, կյանքի մասին վոչինչ և վոչինչ զաղափար չի ունեցել: Այժմ ե նրա մեջ զարթնել կյանքը, այժմ ե սկսում յեռալ նրա արյունը: Յեւ մի՞թե պարնան այս նոր-նոր բացվող ծաղիկը պիտի թողնել աշնան պաղ ձեռներում: Ինչո՞ւ. ո՞վ ե այն ընտակալը, վոր ժամանակի վրա անգամ տարածում ե իր իշխանությունը: Մի յեսամոլ ծերունի իր միլիոններով հանդգնում ե վտանատակ անել բնության որենքները: Այդ զգվելի յե...

Վճռված ե. Մեղանիան բնական որենքով այն մարդուն և պատկանում, ով գրգռել կարող ե նրա կիրքը: Ով ուզում ե, թող լինի այդ մարդը, ինքը Փիրուզյանը, թե մի ուրիշը: Պեսք և այս բանը հասկացնել յերկտասարդ եյակին և զգալ տալ նրան, թե կա մի մարդ, վոր դիտե ըմբռնել նրա գաղտնի վիշտը:

— Դուք վերջացրի՞ք ձեր նամակը, — լուրջ հանկարծ Մեղանիայի ձայնը:

— Յես չգրեցի:

Մեկանիան նստեց: Նստեց նաև Փիրուդյանն անմիջապես:

Ի՞նչ և նշանակում այս. Մեկանիան անկեղծ ուղում ե տղատվել այդ մարդուց, և խոսք չի գտնում նրան հեռացնելու: Նա կաշկանդվեց հյուրի մի յերկարատև նայվածքից, և գլուխը թեքեց կրծքին, թեթևակի կարմրելով:

Նա զգում ե, վոր արյունը յերակների մեջ սկսում ե հոսել առանձին ուժով և մարմնին պատճառել անսովոր ու ախորժելի դողոց: Յեվ այս ե, վոր կատաղեցնում ե նրան: Վոչ, վոչ, սլխտի այդ մարդուն ուղղակի, խեղուղ անքաղաքավարի կերպով, ճանապարհ դնել: Մեկանիան ատում ե նրան հողու բոլոր ուժերով, ինչպես կարող ե ատել մի կին մի մարդու: Այդ մարդու դեմքն արդեն արտահայտում ե վատ բան, չա՛տ վատ բան: Բայց ինչո՞ւ Մեկանիան հենց այս ըոպելյին խղճում ե Սամսոնին...

— Ուղում եմ Ժպրժիկին կառքով մի քիչ

վրոնեցնել, յեղանակը լավ և,—վորձեց նա հասկացնել հյուրին, թե չպիտի յերկար նստել:

—Ժորժիկը, ձեր վորդին, ո՞ր, շատ լավ յերեխա և, առողջ, զեղեցիկ, և զարմանալի նման և հորը,—նեկատեց Փիրուսյանը, անուշադիր թողնելով Մեւանիայի բառերի բուն իմաստը:

Ձե՛, այդ մարդը միանգամայն հանդուգն և: Սակայն նրա հանդուգնության մեջ կա ինչ—վոր քաշող ուժ: Յերբեք և վոչ վոք Մեւանիայի վերաբերմամբ այդքան անքաղաքավարի չի յեղել, ճիշտ և, բայց և յերբեք և վոչ վոքի ներկայութիւնը այսքան չի կաշկանդել նրան: Նա անկեղծ ուղում և փախչել այդ մարդուց և, միևնույն ժամանակ, մի անհաղթելի ուժից մղվում և դեպի նա: Ի՞նչ տակ և այս: Մի՞թե ատելի մարդը կարող և այսքան ձգողական ուժ ունենալ:

—Այսօր ուղում եյի Սամսոն Պետրովիչի հետ խոսել մի շատ լուրջ գործի մասին,—

ասաց փիրուզյանը, չարունակելով իր խորհրդավոր հայացքի տակ այրել յերիտասարդ կնոջը:

— Բանն այն է, վոր Սամսոնը անդործ տխրում է, պետք է վոր նա վորևէ նոր դործի ձեռնարկի: Մի այդպիսի դործ կա, հենց այս մասին եյի ուզում Սամսոնի անունով նամակ գրել ու թողնել նրա սեղանի վրա: Կառավարությունը տալիս է մի ահագին անտառ, չահագործելու համար: Մեծ գումար է հարկավոր, ամբողջ քաղաքում գուցե միայն Սամսոնը կարող է այդ կապալը վերցնել: Բայց մեծ էլ ոգուտ կարելի չէ ունենալ:

— Չգիտեմ, յես այդ տեսակ գործերից վռչինչ չեմ հասկանում, — արտասանեց Մելանիան, մի անդամ ևս փորձելով դգալ տալ հյուրին, թե չի ուզում յերկարացնել:

Բայց հյուրը շտապեց ոգտվել հենց այդ խոսքերից: Նա ասաց.

— Ո՛ր, շա՛տ ուրախ եմ, վոր չե՞ք հաս-

կանում : Այդ պատիւը և բերում ձեր ճաշակին ,
կյանքը շատ տխուր կլինեն , յեթե յերկտա-
սարդ ու գեղեցիկ կանայք ել հետաքրքրվեն
նյութականով : Ապրել ու զվարճանալ — սոս-
ինչ և վայելում ձեր հասակին , զիրքին , գե-
ղեցկութեանը :

Այս խոսքերը ներգործեցին Մելանիայի
վրա : Նա մինչև անգամ փափագեց լսել
նրանց շարունակութունը : Փիրուզյանը այս
հասկացաւ և շտապեց ողտովել հարմար բո-
ւական : Կինը կյանքի ժպիտն և , պոեզիան :
Կինը , մանավանդ յերկտասարդ ու գեղեցիկ
կինը , տղամարդի աստվածուհին և : Միթե
վայել և աստվածուհուն նյութականով հե-
տաքրքրվել : Կինը մինչև անգամ չպիտի
մտածի լուրջ բաների մասին , վորովհետև
մտածմունքը խորչեր են առաջացնում դեմքի
վրա և ծերացնում են կնոջը : Կինը միայն
պիտի զգա , միայն պիտի սիրի ու սիրվի և
միշտ ձգտի լիացում տալ իր շղացմունքնե-
րին...

Զգալ, լիացում տալ զգացումներին: Մեկանիան վախեցավ: Փիրուզյանը խոսում էր նրա սրտի խորքից, նրա այժմյան տրամադրությունից: Այլ ևս նա հաղթահարվեց, գոնե այնչափ, վոր դադարեց մտածել հյուրից ազատվելու մասին: Այժմ նա լսում էր նույնիսկ հետաքրքրությամբ, թեև մերթ ցնցվելով, մերթ անտարբեր ձևանալով, մերթ բարկանալով միմյանց հակասող, միմյանց ջնջող զգացումներից:

— Յես շատ ուրախ եմ, — շարունակեց Փիրուզյանը յեռանդով, — վոր դուք զբաղվում եք հասարակական գործերով: Բայց, ներեցեք, ինձ թվում Ե, դուք այդ անում եք, ը՛ր՛ը՛, անում եք... ձեզ խաբելու համար...

— Ուրեմն դուք չե՞ք հավատում իմ անկեղծությանը, — գոչեց Մեկանիան վիրավորված:

— Վո՛չ, — արտասանեց Փիրուզյանը համարձակ, մեղմիկ ժպիտով, և նայեց խոսակցի բերբերին:

— Ի՞նչ իրավունքով:

— Իրավունքի բան չկա, ճաշակի խնդիր ե :
 Նախ և առաջ՝ պիտի ասել, վոր յետ չեմ հա-
 վատում առհասարակ կանանց, մանավանդ
 յերիտասարդ կանանց հասարակական գործու-
 նեյությանը : Յես այստեղ ճանաչում եմ մի
 քանիսին, վորոնք իրենց յերեխաներին հանձ-
 նում են ծառաների հսկողությանը, իսկ ի-
 րանք որը մինչև յերեկո վազվզում են դես
 ու դեն մի ինչ-վոր ձանձրալի պարահանդես
 կամ ավելի ձանձրալի ներկայացում սարքե-
 լու համար : Նրանք յերևակայում են,
 թե իրենք կազմում են հասարակա-
 կան կյանքի առանցքը : Ո՛ր, անկա-
 րելի յե նրանց հետ վիճարանել : Խո-
 սում են հեղինակավոր յեղանակով, քննադա-
 տում են այնպիսի բաներ, վորոնց մասին
 հավի հասկացողություն ունին : Այդ կանայք
 յերջանիկ են իրենց իլլյուզիայով և դժբախտ՝
 կյանքի տեսակետից նայողի աչքում : Նրանք
 ավելի հաճելի վլիներին, յեթե սովորելին ճա-
 չակով հազնվել ու ճաշակով սանդղել իրենց

մազերը: Դալով ձեզ, դուք, տիկի՛ն, գործել
 չեք ուղում, այլ ի՛նչպես ասեմ... զգալ ու
 ապրել... Դուք աշխատում եք միայն գործով
 թմրեցնել ձեր սրտում նոր վառված շատ
 բնական ու շատ ներքին զգացումները: Հա-
 կանում եք, կարծեմ: Յհ, չի կարելի չասել,
 վոր մի քիչ ել սնափառ եք, ինչպես առհա-
 սարակ բոլոր հարուստ կամ վորեւե դիրք ու-
 նեցող կանայք: Վոչ, դուք գործել չեք ու-
 ղում, այլ ապրել, կրկնում եմ, ապրել: Ին-
 չո՞ւնրա համար, վոր դուք այժմ, ներկա
 հանդամանքներում... չեք ապրում...

Հանդո՛ւպն մարդ: Իր դիտողական ձիւ-
 քով, իր արծվային հայացքով նա թափան-
 ցում էր յերիտասարդ կնոջ սրտի խորքը և
 քրքրում զգուշությամբ թաղցրած զգաց-
 ցումները:

— Դուք սխալվում եք, յես ապրում եմ և
 շատ լավ եմ ապրում,—ասաց Մեկանիան այն-
 պես արագ, վոր կարծես, վախենում եր՝
 մի դույն ուրիշ ըան ասի:

Մի թեթեւ հեղնական ժպիտ սահեց փրփու-
ղյանի դեմքով:

Տիրեց վայրկենական լուռություն:

— Քանի՞ տարեկան եյիք, յերբ ձեզ ա-
մուսնացրին, — հարցրեց նա անսույթ յեղա-
նակով, սակայն վորոշ չեշտելով «ձեզ ա-
մուսնացրին» բառերը:

Հարցը, հարկավ, համարձակ եր, բայց չե՞ր
վոր փրփուղյանը ազդական ե, ունի իրավունք
թույլ տալու իրան վորոշ ազատություն:

— Չգիտեմ, չեմ հիշում, — պատասխանեց
Մեղանիան հուզմունքից դողացող ձայնով:

— Յերեկ, տասնուվեց կամ, չա՛տ—չա՛տ՝
տասնույոթ տարեկան, — լրացրեց ինքը փի-
րուղյանը, — այսինքն այն հասակում, յերբ
ձեր վերջին խաղատիկինը դեռ փշրված չեր:

Յեւ, մի վայրկյան կանգ առնելով, ցածր
ձայնով ու, կարծես, ինքն իր համար, ավե-
լացրեց.

— Այո, այո, տղամարդիկ յեսամոլ են,
վոճրադործություն չափ յեսամոլ:

Պարզ եր, թէ ում եյին վերաբերում այս բառերը :

Նյականը ասված եր. ավելի հեռու գնալն առայժմ եւ՝ անհարմար համարեց, եւ՝ վտանգավոր : Նա վտաքի յելավ—ժամացույցին նայելով : Ժամանակ ե ժորժիկին դրոսնելու տանել :

— Հուսով եմ, վոր տաճներս կատակի տեղ կընդունեք ե կմոռանաք :

Յերբեք նա այնքա՛ն յերիտասարդ, այնքա՛ն ուժեղ, այնքան գրգռեցուցիչ չեր թվացել Մելանիային, վորքան այսօր, հետեւաբար՝ այնքան ատելի ե յերկյուղալի :

Յերեկոյան, յերբ Մելանիան Սամսոնին հայտնեց Փիրուղյանի այցելութեան մասին, ավելացրեց .

— Վերցրո՛ւ այդ կապալը, դու անգործ տխրում ես :

VIII

Մեղանիան չէր կարողանում մոռանալ Փի-
րուզյանի խոսքերը: Մտածում էր, քննում,
վերլուծում և ակամա յեզրակացնում, թե
վորքան հանդուգն են այդ խոսքերը, նույն-
քան ճիշտ են: Ճիշտ գոնե այն մասում՝ թե
յերիտասարդ կինը պիտի զգա ու ապրի, վոր
ինքը Մեղանիան, պարտապելով հասարակական
գործերով, չի զգում այն, ինչ-վոր պահան-
ջում և սիրտը, թե կյանքն անցողիկ է, իսկ
մարդ յերկրորդ անգամ չի ծնվում, թե վեր-
ջապես, «վորքա՞ն տղամարդիկ յեսամու են»:

Գտնվել է մի անձ, վորը հանդգնարար կար-
դում է նրա մտքերը և շոշափում նվիրական
զգացումները: Նա ինքն յերիտասարդ է, նրա
ամբողջ կազմից մարմնավոր ուժն է բուրում,
ա՛յն, ինչ վոր վաղուց է թառամել Սամսոնի
մեջ: Լավ մարդ է թե վատ, խելոք է թե
հիմար, բարոյական թե անբարոյական,—
այդ չէ խնդիրը: Յերիտասարդ է—ահա գըլ-

խալոքը: Յեւ ունի իրաւունք ասելու, թե Մեկանիան չի ապրում ու չի կարող ապրել լի կյանքով մի ծերունու հետ:

Ամեն ուր Փիւրուզյանը դալիս եր իր աղա դախանի մոտ դործի վերաբերմամբ խոսելու: Սամսոնը վաղուց եր դադարել մտածել դրամական շահերի մասին: Յեւ այս վոչ այն պատճառով, վոր փողից կուշտ եր, այլ այն, վոր այժմ ալլես կյանքի քաղցրութիւնը դրամի մեջ չեր տեսնում, վորպես առաջ: Նա սնդործ տխրում եր, — ահա ինչու համողմեց կապալը վերցնել: Իրաւունք տվեց փիւրուզյանին մանրամասն տեղեկանալ պաշտանների մասին և ժամանակին հիշեցնել աճուրդի օրը:

Վորքան Մեկանիան անկեղծ փափազում եր առաջվա պես փախչել Փիւրուզյանից, այնքան ամբիջի այժմ ներքին ուժը մղում եր նրան դեպի յերիտասարդ տղամարդը: Նա զգում եր, վոր վաղ թե ուշ այս ակամա հակումը կարող ե Սամսոնի աչքին ընկել: Վախենում

եր ամուսնուց:—Վոչ, վախենում եր իր խղճից, չեր ուղում նրա դեմ վորեւէ հանցանք գործել: Զգում եր, վոր իր դրությունը վաճառակալուր ե, վոր կարող լի կուրանալ, մուրվել ու ընկնել առաջին պատահողի գիրկը, թեկուզ այդ առաջին պատահողը լինի անցորդի մեկը. ատելով փրուզյանին, յերկնչում եր նրա մերձավորությունից, ինչպես մի թունալի ու սոսկալի ախտից: Ախտ, վոր թեւէ հաճելի ու արբեցուցիչ, բայց կործանիչ ե:

Յեւլ նա կռւում եր ինքն իր հետ: Յերբեմն զգում եր, վոր մտքի ուժը ահա, ահա պիտի հաղթվի կրքերի զսրությունից: Սյուպիսի բոպեններին նա կարոտում եր Սամսոնի ոգնությանը: Թող այդ մարդը նրա հետ վարվի խիստ, անողոր. այս ե միայն այս կարող ե Մեղանիային փրկել, պահպանել նրան հնարավոր անկումից: Յերբեմն նա փափաղում եր, վոր Սամսոնը խանդե, թեկուզ անտեղի

զայրանա, կատաղի և կշտամբե նրան ամենափրկութեան խոսքերով:

Մինչդեռ Սամսոնը վոչ միայն չէր խանդում, այլ և վերին աստիճանի համբերող էր: Գոնե այսպես էր, յերևում արտաքուստ:

— Այսօր միասին զնանք ոսկերա, — ասում էր Մելանիան, վոր սովորաբար մենակ էր գնում թատրոն:

— Լա՛վ, զնանք, — պատասխանում էր Սամսոնը, թեև առելով ատում էր ոսկերան:

— Այսօր սպասավորին հրամայել եմ այսօրհետև ցիլինդրով ու սյուրթով չնստել կառապանի մոտ: Չերգեղկան ու զաչույնը զահլես տարել են:

— Լավ ես արել, — պատասխանում էր Սամսոնը, թեև ամեն մի ցիլինդրի թշնամի յեր, մանավանդ սպասավորների ցիլինդրին:

— Եդուց խոհարարին ուզում եմ արձակել, չեմ հավանում:

— Արձակի՛ր, — պատասխանում էր Սամսոնը, թեև խոհարարը չատ լավ էր պատրաս-

տում նրա սիրած կովկասյան կերակուր-
ները :

Այս անսահման հլությունը, վերջապես,
սկսեց ձանձրացնել Մելանիային: Ի՞նչ է նշա-
նակում այս: Ինչո՞ւ Սամսոնը աշդպես խեղ-
ճացել է, համբից զրկվել և ներկայացնում է
իր դասակարգի մարդկանց կատարյալ հա-
կադատները: Անկարելի յե, վոր աշդ հեղու-
թյունը մի հետին միտք չունենա, մի ավելի
խոշոր պատճառ, քան սերը դեպի Մելա-
նիան:

Մի որ Մելանիան փորձի համար ասաց,
թե վճռել է անգլերեն լեզվի դասեր վերց-
նել: Կա մի պոլսեցի յերևոտասարդ ուսուցիչ,
վորին ուզում է վարձել վորպես ուսուցիչ:

— Եհ, փորձի՛ր յեթե ուզում ես, — համա-
ձայնակեց Սամսոնը:

— Ուրեմն թո՞ւյլ ես տալիս: Իսկ Խուդա-
նովն իր կնոջը չի թույլ տալիս:

— Խուդանովն ինձ համար որինակ չի: Լե-
զուներ սովորելը լավ բան է: Ասում են՝ մի

լեզու խմացողը մեկ մարդ է, հինգ լեզու խմացողը—հինգ մարդ։

Մեղանիան մի անհամբեր շարժումն արավ և լռեց։

Գնալով՝ Սամսոնի հլությունը ակսեց նրա համար դառնալ արդեն վոչ միայն ձանձրալի, այլ և... զզվելի, այլևս այդ հլության մեջ նա տեսնում էր թուլութուն, բարոյական ուժերի բացակայութուն։ Մի բան, վոր առհասարակ ասում էր ամեն մի աղամարդի մեջ։

Մի որ առավոտը, թեյից հետո, Մեղանիան նստաց։

— Սամսոն, այս յերեկո ուզում եմ դիմակահանդես գնալ, թույլ կտա՞ս։

— Գնա՛։

Մեղանիան գիտեր, վոր Սամսոնը ամբողջ հոգով հակառակ է դիմակահանդես գնալուն, և այս անգամ կատաղեց կեղծիքի դեմ։

— Դու դարմանալի մարդ ես, — զոչեց նա ներվային թափով։

— Ինչո՞ւ :

Մեկանիան մտածեց և հանկարծ արտասանեց .

— Ձեմ սիրում այդ տեսակ աղատություն : Հասկանո՞ւմ ես , չեմ սիրում , զղջում եմ . . .

Սամսոնը նայեց նրա յեղեսին դարմացած : Կար ժամանակ , յերբ Մեկանիան սաստիկ ձգտում եր հենց այդ տեսակ աղատություն ունենալ , իսկ այժմ ի՞նչ պատահեց :

— Մեղա՛ , թե միտքդ հասկանամ .— արտասանեց նա , ուսերը վեր քաշելով :

— Ձե՞ս հասկանում ,— զոչեց Մեկանիան նույն ջղային յեղանակով ,— ավելի վատ քեզ համար : Ուղո՞ւմ ես , վոր պարզ խոսեմ : Դու խեղճ մարդ ես , իսկ յես խեղճ մարդկանց չեմ սիրում :

— Յե՞ս եմ խեղճ մարդ ,— կրկնեց Սամսոնը , սառն հեգնությամբ ժպտալով ,— յերեկ դու ինձ դեռ լավ չես ճանաչում :

— Վո՛չ , այդ չեյի ուզում ասել : Դու խեղճ չես , այլ չափից դուրս շատ ես սիրում ինձ :

— Տեր տմենակարող աստված, — կարողացա՞վ միայն մրմնջալ Սամսոնը :

— Մի՛ սիրի՛ր ինձ, այո՛, մի՛ սիրի՛ր...

— Ասա՛, ասա՛, տեսնենք՝ ե՛լ ինչ ես ասում :

Հանկարծ Մեկանիայի կոկորդի յերակները փքվեցին, վազատեցին, յերեսի մկանուկները աղա՛վաղվեցին, կուրծքը բարձրացավ ուժգին : Սկսեց հեկեկալ : Սամսոնն արդեն ապչեց : Քանի մի վայրկյան լուռ նայեց կնոջը, ապա մոտեցավ և ձեռքը դրեց նրա ուսին :

— Մեկանիա, արդյոք հիվանդ չես դու :

Մեկանիան մի րոպե թույլ տվեց բուռն արտասուքին դուրս հոսալու, ապա մի քիչ դսպեց իրեն, վոտքի կանգնեց :

— Ա՛խ, — ասաց նա, արցունքները արագ արագ սրբելով, — յես ինքս ել չեմ հասկանում՝ ինչ եմ աւում : Դու սիրում ես ինձ, վո՛չ միայն ինձ, այլև ծնողներիս, քույրերիս ու յեղբայրներիս : Բայց ինձ թվում է, վոր դու այդպես չալիտի լինես, ընդհանրապես, ալիտի

լմ գլխին բռնակալ դառնաս: Այո՛, այնպես,
ինչպես հին ժամանակի սմուլիները: Ուղում
եմ՝ վոբ դու ինձ միտ դռաս, չթույլ տաս
ինձ տնից դուրս գալ, թողնես մենակ, ինքդ
գնաս կլուբներում, հյուրանոցներում ու այ-
գիներում քեֆ անես: Ուղում եմ՝ հարբած
տուն դաս, ինձ հայհոյես, ծեծես, հասկա-
նո՞ւմ ես, ծեծես վոտներիդ տակը գցելով:
Կարո՞ղ ես այդպես անել, ասա՛, կարո՞ղ ես:

Սամսոնն արձանացել էր տեղն ու տեղը:
Նա չէր հալատում իր սկանջներին:

— Յեթե չես կարող հարբել, հայհոյել, ծե-
ծել, դոնե հետս վարվիր այնպես, ինչպես ի-
րենց կանանց հետ վարվում են այժմյան ա-
մուլիները:

— Այսի՞նքն:

— Խարի՛ր ինձ, տալաճանի՛ր, աչքիս առ-
ջև սիրուհիներ՛ի պահիր, մի խոսքով՝ վստ ա-
մուլին յեղիր, չստ վաս, չա՛տ վոսիտ, ան-
պիտա՛ն, կեղտո՛ւտ, դադա՛ն: Այնքան կեղ-
տոտ, այնքան դադան, վոբ ամբողջ քաղաքը

խոսի քո մասին, վոր ամենը քեզ ատեն ու հայհոյեն: Քեզ ատեն ու հայհոյեն, իսկ իմ մասին ցալեն, ասեն. «խեղճ կին, անբա՛խտ կին, ի՛նչպես տանջվում ե մարդու ձեռքին»:

Մի ինչ-վոր սուր միտք անցավ Սամսոնի ուղեղով: Բայց աշխատեց իսկույն ևեթ ազատվել այդ մտքից: Մանր ևր նա, դաժան, դարչելի: Նա ձեռքով մի բացասական շարժումն արավ, մոտեցավ Մելանիային, յերկու մատով բարձրացրեց ծնոտը, նայեց ուղիղ աչքերի միջին և արտասանեց.

— Մելա՛նիա, հասկանո՞ւմ ես՝ ինչ ես ուղում ինձանից:

Յեւ, անցնելով սենյակի մյուս ծայրը, յետ յեկավ ու ավելացրեց.

— Չգո՛ւշ, Մելա՛նիա, յեթե ուղենամ վատ մարդ լինեի, չա՛տ վատ կլինեմ. խնայի՛ր, չա՛տ վատ:

Այս ասվեց հասարակ յեղանակով, բայց այնպիսի համոզիչ ուժով, վոր Մելանիան մի վայրկյան սարսափեց: Նայեց ամուսնու յե-

ընտին և զգաց, վոր, արդարեւ, յեթե Սամսոնը կամենա, կարող և շատ վատ ամուսին դառնալ։ Նրա խորշոմած մոայլ ճակատը այդ պահին սքողված էր տարորինակ սավերով։ Կիսաթառամ աչքերի մեջ յերևում էր տանջող խանդի կուրությունը, վոր կարող և անգամ հանցանք դործել։

Բայց այնուամենայնիւ Մեւանիան չզրդչաց։ Նա ասաց․

— Ինչ ուզում ես, արա՛, միայն փոխվիր։ Կամ հին մարդ յեղիր, կամ նոր մարդ, կամ բռնակալ կամ դավաճանող։

Ասաց, կարծես, հակառակ իր կամքի․ միայն յենթարկվելով ինչ-վոր տարերային ուժի ազդեցության...

IX

Այսպես, ուրեմն, Սամսոնը շատ է սիրում Մեւանիային։ Իսկ Մեւանիան, ընդհակառակը, ուզում է ասվել նրանից։ «Ուզում եմ, վոր հարբած տուն գաս, հայհոյես ինձ, ծեծես»։

Յեթե Սամսոնը այդ չի կարող անել, թող վարվի նրա հետ այժմյան ամուսինների պես, «Խաբիր ինձ, դավաճանիր, աչքիս առջև սիրուհիներ պահիր» :

Յեթե Սամսոնը մինչև այժմ կանկաճում էր, այսօր համոզվեց, վոր ինքն արդեն տատելի չե դարձել Մեկանիայի համար : Ահա ինչու Մեկանիան պահանջում է, վոր Սամսոնն ատի նրան. նա փոխադարձություն է պահանջում :

«Կամ հին մարդ յեղիր կամ նոր մարդ, կամ բռնակալ կամ դավաճանող», — հնչում էր Սամսոնի ականջին Մեկանիայի վերջին խոսքերը : Վո՞րը լինել, բռնակա՞լ, թե՞ դավաճանող : Դավաճանել Մեկանիային : Ո, վո՛չ, այս չի կարող անել Սամսոնը : Նրա հայացքով տղամարդուն ներելի չե անել ամեն ինչ, քանի վոր ամուրի չե, իսկ յերբ մի անդամ մարդ ամուսնացավ, պիտի հավատարիմ մնա ամուսնական առաջատին : Վոչ, Սամսոնը դավաճանել չի ուզում, նա մինչև անդամ

զղլում ե այս մտքից: Յեւ վերջապես, ինչ-
պէն դաժանեալ:

«Ի՞նչպէս», կրկնում եր Սամսոնը դառն
կսկիծով: Այս բառի մեջ նա զգում եր մի
թունալի հեղնություն, մի սոսկալի ծաղր:
Դաժանեալ. այո՛, Սամսոնի համար հառկա-
նալի չե, թե ի՞նչ եր ուղում առել Մելանիան
այս բառով...

Նա չթունքները անխնա կրծոտում եր մի
ծանր, անտանելի մտքից, մի ցալի դիտակ-
ցությունից, վորի համար դեղ չկար ուհ, ա-
նիրավ որենքներ բնության, միթե չկա վոչ
մի փրկարար միջոց ձեր քայքայիչ զորու-
թյան դեմ: Զկա, նա բոլոր միջոցները փոր-
ձել ե արդեն և հիասթափուիել...

Ուրեմն բռնակա՞լ դառնալ: Փակե՞լ Մելա-
նիային տանը, դոռա՞լ, հայհոյե՞լ, ծեծե՞լ:
Յեւ ինչո՞ւ չե: Յեթե մինչև այժմ Սամսոնը
կատարյալ աղատություն ե տվել կնոջը՝ ազ-
րել ուղածին պես, արեւ և հակառակ իր հա-
յացքների, միայն այն պատճառով, վոր սի-

րել է նրան, չի կամեցել, կամ ամէլի ճիշտը, չի կարողացել վշտացնել այդ յերեխային։ Այժմ Մեկանիան ինքն է ասում, թե ձանձրացել է այդ աղատությունից։

Հարգանքի զդացումը ամէլի յե ճնշում նրան, քան ատելության ուժը։ Սամսոնի «լալ մարդ» լինելը տանջում է նրան։ Ո՛հ, այժմ միայն Սամսոնը հասկանում է այս բանը։ Լալ մարդու դեմ մեղք դործելը այնքան հեշտ չէ, վորքան «բռնակալի կամ դավաճանողի» դեմ։ Խիղճը թույլ չի տալիս։ Թող Սամսոնը վատ մարդ դառնա. մանավանդ վատ հռչակվի հասարակության մեջ, այն ժամանակ Մեկանիան իրան աղատ կհամարի և... Իսկ այժմ կաշկանդված է...

Այս մտքերի ազդեցությամբ Սամսոնն զգում էր այնպիսի կսկիծ, վորի նմանը յերբեք չէր զգացել։ Յեղեկ էր աղքատ, անպաշտպան, կրել էր մարդկային արհամարհանքների ծանրությունը։ Դառնալով վաճառական, յերկու անգամ մոտիկից տեսել էր ատեւորա-

կան աշխարհի համար այն սոսկալի վիշապի
աչքերը, վոր կոչվում ե սնանկություն: Լսել
եր պարտատերերի ծաղրն ու հայհոյանքները:
Իբրև սիրող վորդի, քստասունութ ժամ դի-
տել եր մահամերձ մոր տանջանքները: Իբրև
սիրող հայր, կրել եր առաջին զավակի մահ-
վան հարվածը: Նա տեսել եր և ուրիշ շատ
թշվառություններ, բայց յերբեք այնպես չե-
րանջվել, վորպես այժմ, յերբե՛ք:

Նա յերևակայում եր իրեն բռնակալ ամուս-
նու դերի մեջ և ինքն ևլ սոսկում եր բոլորից,
ինչ վոր կարող եր և ընդունակ եր անելու
այդ դիրքում: Մինչև այժմ նա խանդել եր,
այո՛, բայց խանդել եր միայն Մեկանիայի
յերիտասարդությանը: Իսկ այժմ հանկարծ
առնալ է գալիս մի դարչելի, մի դժոխային
կոտկած—արդյոք, Մեկանիան չի՞ դավա-
ճանել:

Յեվ յեթե դավաճանել և, ո՞վ է նրան մո-
լորեցնողը: Վերջին ժամանակ նա այնքան հե-
ռու յե պահում իրեն տղամարդկանց ընկերու-

Թյունից, վոր դժվար է կտակածել վորեւե մեկի մասին:

Փիրուղյա՞նը—անցալ Հանկարծ՝ Սամսոնի մտքով: Ինչո՞ւ չե. մի՞թե նա յերիտասարդ չե: Բայց վոչ, այդ անկարելի յե, ի՞նչ անպիտան, ի՞նչ Հանցալոր միտք: Փիրուղյանը Հարդում ե Սամսոնին այնքան, վերաբերվում ե Մեխանիային այնպիսի պատկառանքով, Մեխանիան սառն ե դեպի նա այնչափ, վոր ամոթ ե անգամ կտակածել նրանց հարարերու— Թյունը:

Սակայն, վորքան Սամսոնը աշխատում եր դուրս Հանել մտքից այդ մարդուն, այնքան նրա յերիտասարդ ու թարմ կերպարանքը սպառնում եր նրան...

Այսպես տեսց մի ամբողջ շաբաթ: Բանը Հասալ այնտեղ, վոր Սամսոնը ցանկացալ կրճատել Փիրուղյանի այցերը: Այս նպատակով նա դրախտնապես հրաժարվեց ամուսնի կապալից հենց աճուրդի որը: Փիրուղյանը Հասկացալ նրա իսկական միտքը, միայն

մոռի կերպով զգաց, վոր Սամսոնի մեջ վերջին որերը կատարվում և ինչ—վոր վտփոխություն: Նա զգուշացավ և մի քիչ կրճատեց իր այցերը:

Այժմ Սամսոնը կասկածով եր վերաբերվում Մեղանիային, հեռւում եր նրա յուրաքանչյուր քայլին: Նա տակավին չէր վարվում իր բռնակալ, բայց արդեն մոտ եր այդ տասնամյակին: Յեվ մերձենում եր առանց ինքնարեր վորոշման, այլ այնպես, անգիտակցաբար: Նա կարծում եր, վոր Մեղանիան զղջում և իր արածների մասին և շուտով կսկսի բողոքել մարդու մի քանի թեթե խստությունների դեմ: Բայց պատահեց հակառակը: Մի օր Սամսոնը Մեղանիային արգելեց ինչ—վոր պարերեկույթ գնալու հենց այս պահին, յերբ տիկինն արդեն հաղնված եր և դրսում սպասում եր լծված կարեթը: Մեղանիան խկույն ուտերից դեն ձգեց մուշտակը ասելով.

— Շա՛տ լավ, յեթե չես թողնում՝ չեմ գնալ:

Սամսոնը զղջաց. նա փորձում էր միայն իր ուժը :

— Գնա՛, քանի վոր պատրաստվել ես, — առաց նա :

Բայց Մեղանիան սկսեց նրա առջև մեկ մեկ դեն ձգել իր արդուզարդը :

— Գնա՛, ասում եմ, — կրկնեց Սամսոնը :

— Վոր արդելում ես, ի՞նչպես դնամ :

— Ձեմ արդելում :

— Վո՛չ, արդելում ժո :

Սամսոնը թարկացավ, ձայնը թորձրացրեց :

— Ասում եմ քեզ, վոր թույլ եմ տալիս :

— Թույլ ես տալիս, բայց ի՞նքդ գոռում ես : Ունեա իրավունք, գոռա՛ :

— Մեղա՛նիա, — զոչեց Սամսոնը, ձայնը ավելի բարձրացնելով. — մի՛ հանվիր :

— Արդեն հանվել պրծել եմ : Մաղերս ել բաց արի : Ը՛հը, կատաղում ես, աչքերդ կարմրում են, բռունցքներդ սեղմում ես :

Չգնի՞ր թե ուղում ես ծեծել, համ՞. ծեծի՛ր, ունիս իրավունք:

Այն ինչ՝ Սամսոնը վոչ կատաղած եր, վոչ աչքերը կտրմբել էյին, վոչ մանավանդ բոունցքները սեղմել: Նա միայն բարկացած եր:

— Ծեծել՞, — կրկնեց նա, — ժամանակ-ժամանակ այնպիսի բաներ ես ասում, վոք ձեռներս քոր են դալիս:

— Ավելի լավ, ավելի լավ: Յես դեմ չեմ, ծեծի՛ր, ծեծի՛ր, ինչքան քեֆդ է: Յես մի խեղճ անպաշտպան կնիկ եմ, ծեծի՛ր ...

Յեմ նա սկսեց հեկեկալ, ընկնելով թախտի վրա: Սամսոնը ահամա մեղմացավ, ավելի. նա պատրաստ եր մոտենալ, գրկել ու համբուրել Մեղանիային, մինչև անգամ ներումն խնդրել: Բայց զսպեց իրեն. թող չկարծի այդ կինը, թե իր ամուսինը չատ ել թուլամորթ է: Նա ասաց.

— Դու խելադարվել ես:

— Խելադարվել եմ, այո՛, — հաստատեց

Մեղանիան, — իմ տեղը ո՛վ չի խելագարվիլ :
Ուրեմն, փակիր ինձ տանը, մի՛ թողնիր
գուրս գամ, կարող եմ գոթություններ անել,
հասկանո՞ւմ ես, կարող եմ գոթություններ
անել...

Այսպիսի տեսարաններ կրկնվեցին մի քանի
անգամ : Յեվ ամեն անգամ Մեղանիան, կար-
ծես, աշխատում էր Սամսոնին աբամողրել
այնպես, վոր մարդը կորցնի համբերությու-
նը, կատաղի և վերջապես, բռնեցք բարձ-
րացնի նրա գլխին : Իսկ Սամսոնը դեռ կարո-
ղանում էր իրեն զսպել : Նա ուրիշ բան էր
մտածում...

X

Այն որից, յերբ Սամսոնի սրտում կասկած
ծագեց, կամենում էր Մեղանիայի հետ խո-
սել Փիրուզյանի վերաբերմամբ : Նա ուզում
էր խմանալ կնոջ կարծիքը այդ մարդու մա-
սին և գուցե հենց սեփական խոսքերով բռնել
նրան :

Մի որ նա հարցրեց .

— Մեղա՛նիա, ինչո՞ւ Արտյուրն ել անաջ-
վա պես շուտ-շուտ չի գալիս մեր տուն :

— Յես ի՞նչ դիտեմ, հարցրու իրանից :

— Իսկ յես գիտեմ : Նա քեզանից վերա-
վորվել է :

— Ինչո՞ւ :

— Լավ չես ընդունում նրան, — արտասա-
խանեց Սամսոնը և յերկիմաստ հայացքով
նայեց կնոջ յերեսին :

— Յե՞ս, թե՞ դու, — արտասանեց Մեղա-
նիան, չչփոթվելով ամուսնու համար հա-
յացքից :

— Այո, ճշմարիտ ես ասում . յես ել լավ
չեմ ընդունում նրան : Ուղո՞ւմ ես միտքս ի-
մանալ . այո, շատ ուրախ եմ, վոր նա հի-
մա քիչ-քիչ է յերևում իմ տանը :

— Պատճա՞ռը :

— Հենց այնպես : Մինչև անդամ լավ կը-
լինի, վոր իսկի ել չգա այսուհետև :

— Դու այդ ուղո՞ւմ ես :

— Իսկ դու չե՞ս ուղղում:

— Ինձ թո՛ղ, տատված սիրես: Աղբակներ քոնն ե, դո՞ւ տաս, ուղո՞ւմ ես, վոր նա խկի չգա մեր տուն:

— Ուղղում եմ, — սպասախանեց Սամսոնը հանկարծ, փորձի համար:

— Լավ, — ասաց Մելանիան և լռեց:

Հետևյալ օրը փրուզյանն յեկավ: Սամսոնը տանը չեր: Մելանիան հրամայեց սպասավորին՝ հայտնել, թե պարոնը և տիկնոջ տանը չեն: Մինչդեռ սպասավորը նախասենյակում հաղորդում եր այս խոսքերը փրուզյանին, նա անմիջապես դռնեց.

«Ժորժիկ, Ժորժիկ, ապա թե կարող ես ինձ բռնիր»: Յեւ սկսեց վազվզել, բարձրաձայն ծիծաղել:

Մի ժամ անցած՝ նա իր արարքը պատմեց Սամսոնին:

— Ուրեմն Արայուրն իմացավ, վոր դու տա՞նն ես—հարցրեց Սամսոնը զայրանալով:

— Այո, տանը և առողջ:

Սամսոնի աչքերը կատաղությունից փայլեցին :

— Մելանիա, դու քանի գնում, խելքդ կորցնում ես, — գոչեց նա, — ինչո՞ւ համար ես ինձ խայտառակում իմ աղքատիանի մոտ :

— Ինքդ ուղեցիր, վոք նա մեր տունը վոտ չղնի :

— Յես... կատակ եյի անում :

— Կատա՞կ, հա՞մ, դու... կատա՞կ, — հեղնաբար ծիծաղեց Մելանիան, — մի՞թե դու կատակ անել ել գիտես, չեյի իմանում, ներողություն :

— Յես քեզ փորձելու համար ասացի, թե չեմ ուղում Արայուրին մեր տանը տեսնել :

— Ինձ փորձելու համա՞ր :

— Մելանիա :

— Ինձ փորձելու համար, — կրկնեց Մելանիան, ինքն իրեն կորցնելով, — ա՛հ, ուրեմն, ուրեմն... դու ինձ կասկածո՞ւմ ես :

— Այո՛, կասկածում եմ, չի՞ կարելի քեզ կասկածել, ինչ ե :

Մեղանիայի աչքերը պսպղացին: Նա կամեցավ հեկեկալ, բայց ճիգ արած և իրեն դադեց: Նա միայն ասաց.

— Այդ եր պակաս... կասկածել ինձ...

— Ինչո՞ւ, դու կին չե՞ս, ինչպես բոլոր կանայք:

— Յես մի անբախտ եմ, ուրիշ վոչինչ,— արտաստեց Մեղանիան չնչասպառ:

— Անբախտ,— կրկնեց Սամսոնը դառն հեղնանքով,— յեթե դու անբախտ ես, կկամենայի իմանալ՝ ո՞վ և բախտավոր քո ծանոթներից: Որը մի տեսակ կերակուր ուտո՞ղը, թե տարին մի ձեռք հագուստ չունեցողը: Ո՞ւմ և նախանձում ամբողջ քաղաքը. քե՞ղ, թե՞ մի ուրիշին:

— Սամսոն, միամիտ մի՛ ձևանալ: Դու չատ լավ դիտես, թե բախտավորությունը լավ ուտել-խմելու ու չքեղ հագուստների մեջ չե:

— Կկամենայի դիտենալ՝ այն ի՞նչ և, վոք

մեր դարու՞ չի կարելի լռենալ դրամի
դորությամբ:

— Ի՞նչ է, — կրկնեց Մեղանիան սրտի
կսկիծով, — Ի՞նչ է...

Յեւ մի սուր հայացքով ուղիղ նայեց ամուսնու աչքերին: Սամսոնը հասկացավ նրա
թունալի, բայց արդարացի միտքը: Հոսկա-
ցավ և շրթունքները կրծոտելով, լռեց:

— Լռո՞ւմ ես, — մրմնջաց Մեղանիան և
նույն վայրկյանին մի յերկարատե հարվա-
ծող ծիծաղ դուրս թռավ նրա կրծքից:

— Մեղա՛նիա, — դռչեց Սամսոնը խաղտ
ձայնով, — դու չափ ու սահմանդ կորցնում
ես: Մեղա՛նիա, մարդ չպիտի մոռանա իր
անցյալը:

Այս արդեն Մեղանիայի կծու ակնարկի
պատասխանը չեր, այլ մի տեսակ փախուստ
բուն խնդրից...

— Ի՞նչ էս ուղում ասել դրանով, պա՛րզ
խոսիր...

— Ժամանակ է հասկանալու, վոր քեզ

նման յերխտասարդ ու գեղեցիկ կանայք հա-
ղարալոր են, խսկ քեզ պես ապրում ե հա-
ղարից մեկը... Հասկանո՞ւմ ես, ինչ եմ
ասում...

Հասկանո՞ւմ ե, արդյոք, Մեկանիան: Ի՞նչ-
պես չհասկանալ, յերբ մարդ խոսում ե
այնքան պարզ, յերբ նրա յուրաքանչյուր
բառի, ճայնի ամեն մի հնչյունի մեջ զգաց-
վում ե միլիոնատիրոջ թունալի արհամար-
հանքը դեպի մի կնոջ չքավոր անցյալը: Մե-
կանիան դիմաթափ յեղալ, գլուխը թեքվեց
կրճքին, ձեռները թուլացան: Այսպես, ու-
րեմն, հարվածի փոխարեն հարված, ե ա-
վելի դորեղ: Յեթե նա Սամսոնից յերխա-
սարդություն ե պահանջում, Սամսոնն ել
պահանջում ե նրանից հիշել անցյալը: Նրան
վողորմություն են արել, դուրս բերելով չքա-
վորությունից ե հարուստ ու չքեղ ապարանք
ներմուծելով: Նա յերախտամու ե ե իր վի-
ճակի համար փոխանակ շնորհակալ լինելու՝
հանդիմանում ե բարերարին:

Մի քանի վայրկյան Մեկանիայի մտքերը շփոթվեցին: Սակայն մի բան նրա համար զարդ եր ավելի, քան յերբ և է. այն, վոր վերջապես, հասել է ժամանակը, յերբ պիտի յերես առ յերես կանգնի սյդ մարդու դեմ, անդիմակ, և ասի բոլորը, ինչ վոր կուտակվել է սրտում վերջին յերկու — յերեք տարվա ընթացքում...

XI

Նա ձեռքով տրորեց ճակատն ու աչքերը, կարծես, ուշք ժողովելու համար: Աս', ուրեմն Սամսոնը նրան բարերարությո՞ւն է արեջ, ամուսնանալով նրա հետ:

— Յեթե յերեսովս պիտի տայիր աղքատությունս, ինչո՞ւ ամուսնացար, — դռնեց նա, — ասա՛, ինչո՞ւ ամուսնացար:

— Յերեի նրա համար, վոր դու ել յերեսովս տաս ծերությունս, — հեղեկց Սամսոնը:

— Յես ունիմ իրավունք, դու չունիս:

Դու քո կամքով ամուսնացար, իսկ ինձ ամուսնացրին: Հասկացի՛ր զանազանությունը: Դու ինձ փողով գնեցիր իմ ծնողներէց...

— Թող չծախեյին... Բայց լռիր, բավական է:

Լուե՞լ: Վոչ. սուանց այդ ել, յերկար ժամանակ ե լռել: Հիմա առիթ են տալիս խոսելու, և պիտի խոսի: Նա միշտ տանջվել ե, միշտ, թեև ուրիշները նախանձել են նրան՝ այսինքն նրա աղամանդներին ու տուալետներին, կառքերին ու ձիերին, ճաշերին ու քնթրիքներին: Նա ծիծաղել ե, յերգել, նվագել, թուչկոտել, բայց տանջվել ե:

— Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ ես տանջվել,—հարցրեց Սամսոնը:

— Վորովհետեւ չեմ կարողացել քեզ սիրել, ուզեցել եմ սիրել, չեմ կարողացել:

— Շնորհակալ եմ, վոր գոնե ուղեցել ես սիրել:

— Յես կատակ չեմ անում,—չարուհա-

կեց Մեղանիան, — սրտիս ցամախ եմ հայտնում :
 Մա'րդ, դու ապրել ես ու վերջացրել
 չյանքդ, իսկ յես նոր եմ սկսում ապրել,
 հասկանո՞ւմ ես, նոր-նոր միայն : Ձե՞ր վոր
 յես քանչորս տարեկան եմ, ա'նաստված,
 ի՞նչպես ապրեմ քեզ հետ : Ինչո՞վ ես ուզում
 ինձ բախտալորեցնել : Բազմաթիվ ծառանե-
 րո՞վ, այս չքեղ տնո՞վ, թանդաղին հա-
 զուստներո՞վ, վոսկով ու քարեղենո՞վ :
 Լսի՛ր, յես այն կանանցից չեմ, հասկանո՞ւմ
 ես, չեմ ել ուզում լինել : Ձեմ ուզում ուսու-
 ամուսնուս հարստությունը, սիրել ուրիշ-
 ներին : Ի՞նչ ես աչքերդ պսպրացնում : Ի՞նչ
 ես կատաղում, մի՞թե չգիտես, վոր կան
 այս տեսակ կանայք : Յես ինքս ճանաչում
 եմ որիորդներ, վոր յերազում են դանել
 հարուստ ու ծեր ամուսիններ, վորպեսդի
 նրանց փողերը ծախսեն, իսկ սիրեն ուրիշնե-
 րին : Այո՛, կան, չատ կան այդպիսիները,
 քեզ ել ե հայտնի, վոր կան : Բայց յես չեմ

ուզում նրանց որինակին հետեւել, հասկանում ես, չեմ ուզում:

Նա միայն աշխատել ե ինքն իրեն խարել: Սկզբում, յերբ սկսեց ճանաչել իրեն, հասկանալ իր անբախտությունը, ուզում եր իր նման շատ-շատերի պես լուռ խոնարհվել ճակատագրի առջև: Բայց չկարողացաւ: Հետո փափագեց աշխարհ տեսնել, իմանալ՝ ինչպե՞ս են ապրում ժամանակակից կանայք: Մի տառվա մէջ նա շատ բան տեսաւ, շատ բան ստամոքսիքեց և աչք, ինչ վոր տեսաւ ու ուսումնասիրեց, շուտով դպիեցրեց նրան: Այնուհետեւ աշխատեց գշուխը խարել հասարակական գործերով: Յեւ ահա կես տարի, միայն կես տարի անցած՝ այսօր այս ել ե նրան դպիեցնում: Մարդիկ յերեսին կեղծավորում են, յետեւից ծաղրում, յերեսին խելոք ու լուսավորված կին համարում, յետեւից—խառամու, parvenue, ВЫСОЧКА նրան չարախոսում են, թե «սիրեկան ե փնտռում»: Այժմ նա ուզում ե բոլորից և ա-

մեն բանից յերես դարձնել ու ապրել ինքն իր
 սրտի համար, ապրել սիրող կնոջ կյանքով:
 Յեւ հանկարծ... սեր չկա... պահանջ կա,
 բայց սեր չկա: Իսկ քանի վո՛ր սեր չկա, ին-
 չի՞ ե նման կյանքը և ի՞նչ ուզում հարստու-
 թյունից:

— Ասա՛, ի՞նչ ուզում: Ձեմ ուզում քո
 հարստությունը: Հեմ ուզում, յերդվում ևմ
 ժորժիկիս տնունով: Խլիր բոլորն ինձանից
 և փոխադնը տուր ինձ կյանք, վո՛չ թե
 հարուստ, այլ բախտավոր կյանք: Յես զղաւ
 եմ ուզում ու ապրել: Յես ուզում եմ իմա-
 նալ, ինչ ասել և յերիտասարդական սեր,
 ինչ ասել և առհասարակ սեր...

— Ասա, վոր ուրիշ տղամարդ էս ուզում, —
 ընդհատեց Ստմսոնը կոպտաբար:

Յեւ հոգու խորքում զգաց, վոր դրպարու-
 տում է:

Մի՞թե յեթե Մեկանիան ուրիշ տղամարդ
 ուզենա, չի՞ կարող գտնել դադտնի, և մի՞թե
 յեթե այդպիսի հանցավոր միտք ունենա, այդ-

քան պարզ կխոսի: Վո՛չ, Սամսոնն ավելի ճիշտ կասեր, յեթե դոնե նույն խոսքերն արտասաներ առանց «ուրիշ» բառի:

— Յեթե նույնիակ այդպես լիներ, — դռնէց Մեղանխան օննտլոր համարձակությամբ, — ի՞նչ կա զարմանալու միթե չե՞ս զգում, վոր ունիմ իրավունք:

— Մեղանխա, — դուռաց Սամսոնը, բոլորովին բարբառելիով խելակորույս կնոջ հանդուգն խոսքերից, — խայտառակ վին, բախկա՛ն ե...

— Ի՞նչու խայտառակ: Վոր ուրիշների պես չեմ թազցնում զգացածս ու մասածս: Վոր յերեսիդ չե՞մ շողոքորթում ու յետեիցդ խաբում ու անպատուում քեզ: Ասա՛, դու ինքդ յերիտառարդ հասակումդ չե՞ս սիրել: Յեթե չես սիրել — դու մարդ չես, յեթե սիրել ես — ապրել ես: Բայց ի՞նչ եմ ասում: Դու սիրել ել ես, սիրահարվել ել ու ուրիշ շատ բաներ ել արել: Միտդ բեր ասածներդ, հիշիր ինչեր եյիր պատմում յերբեմն, անկեղծության բո-

պեններին: Ատ՛, ամաչո՞ւմ ես: Ինչո՞ւ չթողեցիր, վոր յես ել սիրեմ: Ինչո՞ւ նոր ծլող ծաղիկը կտրեցիր վոսկի մկրատովդ: Ինչո՞ւ ինձ խլեցիր ծնողներիս գրկից այն ժամանակ, յերբ յես յերեխա եյի: Ինչո՞ւ, ասա՛, ինչո՞ւ:

Նա թուլացած ընկղմվեց դահավորակի վրա և սկսեց հեկեկալ:

Սամսոնը մի ձեռը բազկաթոռի կոնակին հենած՝ մյուսը սեղմել եր ճակատին և նայում եր հատակի մի կետին:

Հեկեկանքը դադարեց: Մեկանիան, աչքերը սրբելով, վոտքի կանգնեց, մի վայրկյան մոտձեց՝ անչարժ կանգնած: Հետո, ձեռով մի դրական չարժումն անելով, անցավ արագ քայլերով յուր ննջարանը, վոր կից սենյակն էր: Բոց արավ պահարանը, վերցրեց այնտեղից բոլոր յուր ականեղենները, վերադարձավ և չալրտեց հատակի վրա, դռնելով:

— Սրանցո՞վ ես պարծենում, սրանցո՞վ: Վերցրո՛ւ, քեզ լինի, չեմ ուզում...

Այժմ Սամսոնը նստած եր դահավորակի վրա

լուռ, անշարժ: Չգիտեր ինչ անել, լեզուն կաշ-
կանդւել էր: Կնոջ խոսքերի մեջ նա զգում էր
վորոշ չափի ճշմարտություն, մանավանդ իր
անցյալի վերաբերմամբ, վորի դառն հե-
տևանքը կրում էր այժմ: Գունատ էր, վոր-
պէս աչնան ծառից պոկված տերև: Աչքերը
անգիտակցաբար հառեց ցիրուցան սփռված ո-
ղերի ապարանջանների, վզնոցների, մատա-
նիների ու քորոցների վրա, վորոնց խոշոր ու
մանր աղամանդները դորդի վրա յստղում
էին նուրբ մանիշակադույն փայլով: Յեւ,
կարծես, այս շինծու աստղերի մեջ էր վո-
րոնում իր թշվառության հիմքը: Միթե այս-
պէս չէ՞: Միթե իր կյանքի լավագույն շրջա-
նը այս սղամանդներին տիրանալու համար
չէ՞ր դործագրել: Նա կամեցավ առաջ հարըս-
տանալ, հետո բախտավորվել: Ի՞նչպէս չհաս-
կացավ, վոր տիրելով մեկին, զրկվում է
մյուսից, որեցոր քայքայվում և, գլուխը քաշ
վոսկիներ հավաքելով, անգիտակցաբար, մեր-
ձենում է գերեզմանին:

Ի՞նչպէս չգուշակեց, թե փողով կ'յանք չի կարելի դնել, թե ժամանակը գետ ե, վորի ջուրը յերբեք հետ չի դառնում: Ինչո՞ւ յուր գոյութեան վառվռուն շրջանը անցկացրեց սիրուհիների ու անառակ կանանց գրկերում, իսկ կնոջ համար պահեց նրա վողորմելի մնացորդը: Յեւ ահա այսօր նրա յերեսին են շարտում այս աղամանդներն ու փոխարենը պահանջում յերիտասարդութիւն... առնական ուժ: Պահանջում ե այն, վոր նա միայն ունի իրավունք պահանջելու, վողորմհետեւ նա սիրուհի չե, այլ կ'յանքի հալիւթենական ընկերուհի...

— Ծնորհակալ եմ,—հնչեց նրա ահանջին Մեղանիայի արդեն փոքր ինչ հանդարտված ձայնը,—ծնորհակալ եմ արած լավութիւններիդ համար: Բայց այսուհետեւ չչարունակես, խնդրում եմ, պահանջում: Այժմ քո բարերարութիւնը ինձ տանջում ե, հասկանո՞ւմ ես, ուղղակի տանջում...

Յեւ, մի վաղիցսն կանգնաւ լաւացրեց.

— Վաղը կգրեմ ծնողներին, վոր աշուհեաւ ել իրավունք չունեն քեզանից ոգնութիւն ստանալու: Յետ չեմ ուզում հարստահարվել, դու ել մի՛ հարստահարվիր...

XII

Մեկանիւն կատարեց իր խոսքը: Հետեյալ որն իսկ գրեց մանրամասն նամակ մորը: Նկարագրեց իր ընդհարումը Սամսոնի հետ. պարզեց մինչև այժմ դադունի սրահած վիշտը, վերջապես, հայտնեց պարզապես, թե այժմ անբախտ ե, այնքա՛ն անբախտ, վոր հաղիվ թե կարողանա աշուհեաւ ապրել այդ մարդու հետ:

Յերեք որ անցած՝ պատասխանի փոխարենն անձամբ յեկան նրա ծնողները: Յերեւի, արդեն շատ ազդու յեր դրված Մեկանիայի նամակը: Դա մի վոչ այնքան ծեր գույգ եր—մարդը գեր-գեր, մոտ հիսուն տա-

րեկան, կինը մարդուց հեռիվ չորս-հինգ տարով փոքր, տակավին թարմ, նույնիսկ դեղնցիկ:

Նրանք անմիջապես բացատրություն պահանջեցին իրենց աղջկանից: Մեկանիան ասաց, թե բոլորը գրել և նամակում և ուրիշ ասելիք չունի:

Սամսոնը ընդունեց իր զոքանչին ու աներոջը սառը, չկամեցավ նրանց հետ խոսել իր ընտանեկան ընդհարման մասին: Զույգը վշտացավ: Հետևյալ օրը նա վորոչեց խնդիրը, ինչպես ել լինի, բոլորովին պարզել: Այս անգամ Մեկանիան համառոտ ու գրական յեղանակով կրկնեց բոլորը, ինչ վոր գրել եր նամակում: Նա այլևս չի կարող Սամսոնի հետ ապրել, նրա հացն ուտել. խիղճը տանջում և, զգում և իրեն ստորացած մի մարդու առջև, վորին չի սիրում և յերբեք չի սիրել և չի կարող սիրել:

— Բայց ինչո՞ւ, ինչո՞ւ, — դռնեց տիկին

Նադանին, Մեկանիայի մայրը,

— Վերովհեռե ծեր ե, — պատասխանեց Մե-
լանիան աշնքան լուրջ ու կտրուկ յեղանա-
կով, զոր թույլ չեր տալիս զոչ մի հակաճա-
ռություն:

— Հը՛մ, — փնթփնթաց Սերգեյ Արամիչը,
Մելանիայի հայրը, — լա՛վ պատճառ ե, որհ-
նյա՛լ լինիս:

Մելանիան մի սուր հանդիմանական հա-
յացք ձգեց հոր յերեսին և հարցրեց.

— Քանի՞ տարեկան ես, պապա:

— Քառասուն ու իննս լրացավ անցյալ ա-
միս:

— Իսկ դո՞ւ, մամա:

— Քառասունչորս:

— Քառասունինը — քառասունչորս, զանա-
զանությունը հինդ տարի. հիսուն ու յեր-
կու — քսանուչորս զանազանությունը քսան և
ութ տարի: Պապա, աղջկադ ամուսինը քե-
զանից հինգ տարով ծեր ե: Ասա, ինչո՞ւ
ինձ ավելիք աչդ մարդուն:

— Սամսոն Ֆրանգուլյանը քաղաքի ամե-

նալսով փեսացուներից մեկն էր. խելոք, արինավոր մարդ ու միլլիոնների տեր...

— Յեւ ծեր, — ավելացրեց Մեւանիան անսովոր համառությամբ:

— Չեմ հասկանում, ինչ ես մի գլուխ կրկնում ծե՛ր, ծե՛ր ու ծե՛ր, — դռնեց տիկին Նադանին, — լա՞վ կլինե՞ր՝ յեթե քեզ տված լինեյինք մի քաղցած յերիտասարդի:

— Այո, մամա, ավելի լավ կլինե՞ր:

— Այժմյան փչացած յերիտասարդներից մեկի՞ն, — հարցրեց Սերգեյ Արտեմիչը:

— Թեկուղ մի չարխտանի, — պնդեց Մեւանիան նույն համառությամբ:

— Սերգեյ, — դարձավ տիկին Նադանին իր կողակցին, — դու հեռացիր, թող մեզ մենակ:

Սերգեյ Արտեմիչը հասկացավ ամուսնու միտքը և չտապեց կատարել նրա հրամանը:

Նադանին նստեցրեց աղջկան իր մոտ, դահավորակի վրա և մի ձեռով դրկեց նրա մեջքը, մյուսով չոյելով մազերը, ասաց.

— Հիմա կարող ես սիրտդ բաց անել:

Յես կնիկ եմ, ամեն բան կհասկանամ, մի' ամաչիր:

— Մա՛մա, թո՛ղ ինձ,— արտատանեց Մե-
լանիան, յերեսն ամօթնով մի կողմ դարձնե-
լով,—սուսաց աշղ ել յես շատ բան ասացի:

Տիկինն նազանին բարվոք համարեց ուղ-
ղակի դիմել բուն խնդրին:

— Մեղա՛նիա,—ասաց նա, հառաչելով,—մի
բան հարցնեմ, չնեղանաս: Ասա՛, քեզ խելքից
հանող չկա՞: Եհ, ո՛վ գիտե, Թիֆլիսն է:

— Ի՞նչ ես ուզում ասել:

— Եհ, մեջտեղ մի ուրիշ տղամարդ չկա՞:

— Հը՛մ,—արտատանեց Մեղանիան, դառ-
նությամբ գլուխը յերերելով,—գիտե՛յի, վոր
ա՛յդ պիտի հարցնես: Չո՛չ, մամա, յես վոչ
վոքի չեմ սիրում ե չեմ ել ուզում սիրել,
քանի վոր այս տանն եմ ապրում:

— Յերդվի՛ր:

— Յերդվում եմ ժորժիկիս անունով:

— Վոչ վոքի չես սիրում ու ելի մարդուդ

հետ չես ուզում ապրել: Ձեմ հասկանում:
Ծեծո՞ւմ ե քեզ Սամսոնը:

— Յերանի թե ծեծեր...

— Հետդ վա՞տ ե վարվում:

— Վո՞չ:

— Ատո՞ւմ ե քեզ:

— Ընդհակառակը. հիմա ավելի ե սիրում:

— Ազատություն չի՞ տալիս:

— Այնքան ե տալիս, վոր յես ինքս զըդ-
վել եմ:

— Սրտիդ ուզածը չի՞ կատարում:

— Կատարում ե:

— Կարելի ե՞ սիրուհինե՞ր ե պահում:

— Վո՞չ, վո՞չ, մամա, այդ բոլորից ե վո՞չ
մեկը:

— Ուրեմն կամ յես ծերացել եմ ու վոչինչ
չեմ հասկանում, կամ դու խելադարվել ես:

— Մամա՛, միամիտ մի՛ ձևանար, դու ել
կին ես, հասկացի՛ր դրությունս: Մի բոսկե
միտդ բեր այն Ժամանակը, յերբ դու իմ հա-
սակի եյիր: Միտդ բեր ու յերեակայիր քեզ

մի հիսուներկու տարեկան մարդու դրկում :

— Հիսուներկու տարին տղամարդի համար ծերութիւնն է :

— Բայց... Սամսոնը ծեր և, հասկացի՛ր, ծեր... :

— Այդ վաչ վոք էի կարող ասել, նրան տեսնելով :

— Բայց յե՛ս եմ ասում, հասկանո՞ւմ ձե, յե՛ս... Ա՛խ, մամա, ի սեր աստծու, խնայի՛ր ի՛նձ, մի՛ ստիպիր...

Մայրը նայեց տղջկա աչքերին և այնտեղ կարդաց նրա խոսքի վերջը : Նա դուրսն անդոր թեքեց կրծքին :

— Ուրեմն, — արտասանեց նա կակտզելով, — ուրեմն... Մեղանիա...

— Յերեխանե՞րը... առաջ, մամա, բայց հիմա... Ահ, բաւական է և, վերջապես...

Այն, ինչ վոր արտահայտում էին յերե-տասարդ կնոջ հուսահատական շարժումները, այնքան համողիչ էին և այնքան միևնույն ժամանակ վշտալի, վոր նազանին բոլորովին

դինաթափ յեղալ և ուժասպառ թիկն տվեց
դահալորակին: Ավելի՛ նա զգաց խղճի խայթ.
զգաց և կարեկցեց աղջկան:

Նույն ուրն յերեկոյան նա առանձնացալ իր
կողակցի հետ, յերկար ու յերկար խորհրդակ-
ցեց: Բայց խնդիրն անլուծելի յեր:Տիկինն Նա-
զանին փորձեց մարդուն համոզել՝ Սամսոնից
բացատրություն պահանջելու: Սերգեյ Ար-
տեմիչը զբաղանապէս մերժեց:

— Սմոթ ե, — ասաց նա, — վոր հարցնեմ ել,
միևնույն ե, վոչինչ չի ասիլ...

— Հտալա ի՞նչ անենք:

— Զգիտեմ:

Յերկուսն ել անդեն ու անզոր նայեցին մի-
մյանց յերեսին: Յերկուսն ել զգացին, վոր
զործված սխալն անուղղելի ե և վոր իրանք
իրանց ձեռքով դժբախտացրել են իրանց հա-
րադատ զավակին...

XIII

Սուր վերավորանքի հետ Սամսոնը զգում էր նաև խղճի սուր խայթոց: Վորքան համարձակ լինելին Մելանխայի խոսքերը, այնքան խմատն արդարացի յեր: Մեղադրանքը պարզ էր, հիմնավոր և... անհերքելի: Ա՛խ, յեթե միայն ծերությունը լիներ... Բայց ի՞նչ կարելի յե առարկել մի անողորմ ոտակալի փոտի դեմ, վորի ծանրությունը նա զգում է առանց Մելանխայի մութ ակնարկների եւ: Ինչո՞վ իրան պաշտպանի, քանի վոր զիտե՝ սիրելը քիչ է, սէտք է ունենալ նաև սիրելու իրավունք, այսինքն միջոց:

Դեռ ամուսնության յերկրորդ տարին նա զգաց, վոր շուտով պիտի գրկվի այդ միջոցից: Յեվ յերբ զգաց, վոր սկսում է դրկվել, շատ մտածեց, շատ աշխատեց ու չգլտավ վոչ մի հնար բնության հարվածի դեմ: Նա համոզվեց, վերջապես, վոր վոչ վոք, վոչ վոք չի կարող ոգնել իրեն այս դեպ-

բում, թեկուզ զոհի իր բոլոր միլիոնները: Ճակատադրի դա՛ռն հեղձանք. անբախտու-
թյունը սկսվեց հենց այն պահուն, յերբ նա
հույս ուներ ապրել մի նոր, ավելի հանգիստ,
սովելի յերջանիկ կյանքով...

Ի՞նչ անել այժմ, յերբ նրանից պահանջվում
է անկարելին: Բաժանվե՞լ Մելանիայից, ա-
զատությո՞ւն տալ պահանջողին՝ դեռ ուր ու-
զում է ապրի, ում հետ նա կամենում է: Բա-
վականանա՞լ ամուսնական կյանքի այն առա-
ջին յերկու-յերեք կիսաբախտավոր տարիներ-
ում, յերբ դեռ ուներ փոքր ի չատե իրավունք
իրեւ ամուսին:

Մի պահ զգաց, վոր յեթե բարոյական քա-
ջություն ունենա, պարտավոր է աշղպես ա-
նել. չե՞ր վոր չի կարելի առանց իրավունքի,
բռնի տիրանալ մի թարմ եյակի կյանքին:
Ստիպան... միայն մի պահ, հետո ինքը սար-
սափեց իր մտքից: Բաժանվե՞լ Մելանիայից,
մի եյակից, վոր զարդարում է նրա կյանքը և
հյութ տալիս նրա չոր ու յամաք գոյությա-

նը: Դցել նրան մի ուրիշի գե՞րկը և, գիտելով
հեռվից, տանջվե՞լ, բարոյապես, դառնալ
ծաղրի ու խոսակցութեան առարկա՜... Ո՛ր,
վոչ, վոչ, այդ անկարելի յե, այդ վեր ե նրա
ուժերից: Ուրեմն ի՞նչ, ստիպել յերկտասարդ
կնոջը կենակցե՞լ իր հետ, մի մարդո՞ւ, վորին
չի սիրում և յերբեք չի՛ կարող սիրել, դուցե,
իրավ, հակառակ իր ջերմ ցանկութեան: Մի-
թե անգթութեամբ չե այդ: Իսկ նա վոչ մի-
այն գործում ե այդպիսի անգթութեամբ, այլ
և Մեկանիայի յերեսովն և տալիս այդ ան-
գթութեամբ, համարելով նրան բարերարու-
թեամբ:

Յեվ, հալածվելով այս մտքերից, Սամսոն:
տանջվում եր: Արդեն առաջ ել չեր սիրում
հասարակութեան, իսկ այժմ բոլորովին յերև
դարձրեց նրանցից: Վոչ մի տեղ չեր զնում,
վոչ վոքի չեր ընդունում, իսկ աներոջ ու զո-
քանչի հետ խոսել անգամ չեր ուզում:
Բնազդամբ զուշակում եր, վոր Մեկանիան
պարզել եր նրանց իր վշտի դադանի պատ-

ճառը. մի բան, վորից այնքան ամաչում եր Սամսոնը: Ա՛հ, սարսափելի՛ դրություն. ո՞ւմ հայտնի իր ցավը, ո՞վ կկարեկցի նրան և, վոր ամենազլիսովորն ե, ո՞վ կարդարացնի նրա կասրը Մեկանիայի հետ: Վոչ վոք: Նա այս լավ գիտեր, ուստի լուռ ու մունջ փակվել էր ինքն իր մեջ: Յերբեմն նրա սրտում ծագում եր հուսո նշույլ, դուցե Մեկանիան զղջա, ներում խնդրի անողոք կշտամբանքի համար և հաշտվի իր վիճակի հետ, դադարելով պահանջել անկարելին, անբնականը: Բայց այս հույան ել նրան վոչինչ ապագա չէր խոստանում: «Հետո՞»... կրկնում եր նա, և՛ գլուխը թուլացած թեքվում եր կրծքին, ձեռները բնկնում էին ցած: Այո՛, հետո՞, իսկ նրա անզորությո՞ւնը, վոր անբուժելի յե...

Տիկին Նադանին և Սերգեյ Արտեմիչը բարձր համարեցին խնդիրը թողնել անորոշ և հեռանալ այն քաղաքը, վորտեղից յեկել էին: Զգում էին, վոր իրենց ներկայությունը անշափ նեղում ե Սամսոնին, այնինչ ցավը դար-

մանկելու և վոչ մի միջոց չէյին կարողանում
դանել:

Ճանապարհ ընկնելու որը Նազանին մի ան-
դամ ևս փորձեց համոզել Մեղանիային, թե
ուրիշ հնար չկա, պետք է հպատակվել ճա-
կատագրին: Բայց զուր: Մեղանիան սառն յե-
ղանակով հարցրեց.

— Մամա, յեթե մի որ վերադառնամ քեզ
մոտ, կընդունե՞ս ինձ:

Նազանին սարսափեց: Բայց զգում էր, վոք
դուստրը արդեն անսահման դժբախտ լե, ուս-
տի ճարահատյալ սրտասխանեց.

— Վո՞ր ծնողը իր զավակին կթողնի փողո-
ցում:

Մեղանիան զգացվեց, վաթաթվեց մոր սրա-
քանոցին, համբուրեց և հետո ակսեց հեկե-
կալ, կրկնելով.

— Ախ, ի՞նչ անբախտն եմ, ի՞նչ անբախտն
եմ:

Մի որ, նախաճաշից առաջ սպասաւորը
Սամսոնին հայտնեց, թե Փիրուդյանը հարց-

նում ե՛կ իրնդունի՞ նրան արդյոք: Սամսոնը հրամայեց ընդունել:

Փիրուզյանը ներս մտավ նախկին բարեկամական ժպիտն յերեսին, ամուր սեղմեց իր աղբականի ձևը և նստեց նրա դեմ ու դեմ: Սամսոնը, վոր գրասեղանի քով դառնալով երկնջ-վոր հաշիվներով, թերթերը հավաքեց, մի կողմ դրեց և հարցրեց՝ ուր ե մնացել մինչև այժմ հյուրը: Հայտնվեց, վոր Փիրուզյանը վերջին յերկու շաբաթը անց ե կացրել Քաղվում, միայն այսօր առավոտ ե վերադարձել: Նա վճռել ե նախթային գործերով պրաղվել և յեկել ե Սամսոնի աջակցությունը խնդրելու:

Սամսոնին հայտնեցին, թե նախաճաշը պատրաստ ե: Նա հյուրի հետ անցավ սեղանատուն: Այնտեղ Մելանիան, աղանի քով նստած, կերակրում եր ժորժիկին: Նա հյուրին ընդունեց անխռով, գլխի թեթև շարժումով պատասխանելով նրա խոնարհ բարեխն:

Փիրուզյանն խփույն դուշակեց, վոր մարդ
ու կնոջ հարարերությունները լարված են:
Հոգու խորքում այս անդամ անկեղծ խղճաց
Սամսոնին, նայելով նրա անսովոր մռայլ
դեմքին: Նա խոսում եր նավթային նոր շա-
տըրվանների և արդյունաբերական աժիոտա-
ժի մասին:

Հանկարծ նա զգաց խղճի խայթ յուր հան-
ցավոր միտումների սլառճառով: Նա զղջաց:
Բայց զղջաց վո՞չ այնքան վորևե բարոյական
սկզբունքի հիման վրա, վորքան այն մտքից,
վոր զուր եյին իր հանդուգն միտումները և
յերբեք չեն կարող իրագործվել: Մեկանիայի
ամբողջ եյությունը հասկացնել եր տալիս
նրան, թե չեղել այդ կնոջն ուղիղ ճանա-
պարհից շատ ել դյուրին չե և թե ինքը
շատ ել ճիշտ զաղասիար չի ունեցել նրա
մասին:

Նա վորոշեց զգուշ Վարվել: Ինչո՞ւ զուր
տեղը զրկվի Սամսոն Ֆրանգուլյանի սկսած
հոյր զբամառիրոջ բարեկամությունից այն

Ժամանակ, յերբ իր նոր ձեռնարկելի դործի համար կարոտ և նրա աջակցութեանը: Նա աշխատեց ցույց տալ անտարբերութիւն դեպի Մեկանիան և կարողացաւ Սամսոնի սրտից քնջել չար կասկածի վերջին նշույլը:

Մի շարաթ անցած՝ նա դարձյալ այցելեց Ֆրանգուլյաններին: Այս անգամ յեկել ևր վերջին հրաժեշտը տալու: Նա թողնում և Թիֆլիսը ու հեռանում Բազու յերկար ժամանակով:

XIV

Խորհում ևր Մեկանեան դիչեր ու ցերեկ և չեր կարողանում վորեւ վորոշում կայացնել: Նա որ որի վրա ավելի յեր համոզվում, վոր չեր կարող յերկար ժամանակ մնալ անորոշ ու ծայր սատիճան լարված դրութեան մեջ: Նա զգում ևր, վոր Սամսոնը նրա համար ոտարանում և վոչ որերով, այլ ժամերով և հեռանում և անկերադարձ: Յերկու ամուսինների մեջ քարճրանում ևր մի պատմեչ,

վորին չէր կարող խորտակել վոչ մի առողջ բանականութիւն: Յեւ Մեկանիան՝ սկսեց վախենալ Սամսոնից, առաջին անգամ զգալով նրա տանջալի լռութեան մեջ ինչ-վոր չարագուշակ մի բան: Մնալ այդ մարդու հետ մի հարկի տակ՝ թվում էր նրան եւ՛ վտանգավոր, եւ՛ զազրելի: Ի՞նչ անել, արդյոք, թողնել նրան եւ վերադառնալ ծնողների՞ մօտ, թե՞ դիմել այն աղորինի, այն վատթար եւ այն սովորական դարձած միջոցին իր զրութեան հետ սլաքմանովորվելու համար, վորին դիմում են շատ շատերը: Դավաճանութեան: Դժվար իրադործելի յեր թե՛ մեկը թե՛ մյուսը: Ի՞նչ պիտի պատահաներ հարյուրավոր հեռաքրքրվողների հարցին—«ինչո՞ւ բաժանվեցիր»: Պատճառ պիտի բերեր Սամսոնի ծերութիւնը: Բայց չե՞ վոր նրանք կարող էին ասել՝ «ո՞ւր եր քո խելքը աճուսնանալիս»: Առարկել նրա ֆիզիքական անկարողութիւնը: Ոո, վոչ, այդ ամօթալի յեւ նա չի կարող վրել հասարակութեան ծաղրն ու

ծիծաղը : Իսկ մնալ որինական սո՞ւտանու հարկի տակ , ուղել նրա մահը , խաբել ու դավաճանել , գե՛մ եր նրա ամբողջ կյուժյանը և կրկնակի վտանգավոր...

Յե՛վ այսպես , այս յերկդիմի դրության մեջ Մելանիան տառապում եր անսահման :

Այն ինչ Սամսոնը՝ սիրելով Մելանիային դաժան սիրով՝ կատաղում եր ժամանակի և բնության գե՛մ աչնպես , Վոր կարծես , նրանց անողոք որենքները հատկապես նրա համար էյին հորինված : Նա անխժում եր մարբլուժյունը և նրա հնարած բոլոր գիտությունները , Վոր անդոր էյին նրա անդորության գե՛մ : Յե՛վ աշխարհը նրան թվում եր սառն , անհյուրընկալ : Կյանքի նյութական չութի մեջ զգում եր իրան խորթ , յեկՎոր և հալոտության մեջ չքավոր , Վորպես մի արհամարհված մուրացիկ : Գարնան մերձավորությունը բորբոքելով նրա որորի վրա սառչող արյունը , ալիւլի զգալի և սալիլի դաժան եր դարձնում անխոխարինելի :

կորուստը: Յեւ, մարդկանցից փախչելով, ինքն իր մեջ գգում էր աշնալիսի ամառություն, վոր կարծես, հոգին բաժանվել էր և դիտում էր մարմնի սառուցումը հեռվից: Կենդանի կմախք, վոր աչրվում էր առանց ջերմանալու: Նա հոգու ամբողջ կարողությամբ աստում էր ընությունը և բոլորը ինչ վոր նորոգվում ու թարմանում էր նրա մեջ: Ծառերի նորածիլ տերևները, ծառերի ծլվլոցը, յեղանակի փափկությունը, յերկնի պայծառությունը և յերկրի ժպիտը, բոլորը, բոլորը, կարծես, ծաղրում էյին նրան անողոք և անսոսմոթ ծաղրով: Նա կկամենար տեսնել ամեն ինչ հնացած, թառամած և անդոր, ինչպես ինքը: Նա պատրաստ էր, յեթև սեննար դերրնական դորություն, մի հարվածով մեռցնել, բոլոր կենդանի եյակների մեջ կյանքը և բոլորին դարձնել իր պես աչրվող կմախք:

Նա սկսեց ստեղ Մելանիային, չղաղարելով սիրել նրան անդոր սիրով: Յերկու հակադիր, միմյանց ջնջող գգացումների մեջ բաժանվեց

յերկու տարբեր մասերի: Մի ներքին ուժ
դրդում էր նրան, ամեն անգամ Մելանիային
հանդիպելիս, փաթաթվել նրա պարանոցին և
անվերջ համբուրել, շոյել, միանալ ու ձուլ-
վել նրա հետ մեռելության ձուլարանում:
Մի ուրիշ ներքին ուժ թելադրում էր նրան.
«Հարձակվիր այդ յերիտասարդ կնոջ վրա,
քոնիր նրա ղեղեցիկ կոկորդը, խեղդիր, սպա-
նիր և հետո սիրիր... նրա գերեզմանը»...

Այլևս պարզ էր նրա համար, վոր յուր սի-
րո զգացման ամենաթույլ մի արտահայտու-
թյուն Մելանիային պատճառում է զղվանք:
Յեւ խոցոտված և արյունոտված ինքնասի-
րությունը ուժ էր տալիս նրան այդ զգացումը
զսպելու, մինչդեռ ատելության բուռն զգաց-
ման դեմ որ որի վրա դառնում էր անդոր,
անպաշտպան: Նրա գլխի մեջ ծաղում էին
մեկը մյուսից մուսյլ մտքեր, վորոնք դիտա-
վորապես պտտում էին մի առանցքի շուր-
ջը: Այդ առանցքը Մելանիայի յերիտասար-
դությունն էր, մանավանդ ղեղեցկությունը:

Ո՞ր, անտեսանելի, անըմբռնելի զորություն,
 յեթե չես կարող վերադարձնել նրա կորցրած
 առնականությունը, դարձրու այդ կնոջը նրա
 հասակին ու թառամած արյունին համապա-
 տասխան մի եյակ: Այո, թող այժմ Մելա-
 նիան զրկվի իր դեղեցկությունից, վորպեսզի
 նա այդքան չօխրվի և վորպեսզի Սամսոնը
 այդքան չտանջվի, այսքան չխանդի և վոր-
 պեսզի ամեն վայրկյան չմտածե՝ արդյոք Մե-
 լանիան մի ուրիշին չի՞ սիրում:

Մելանիայի ներքին անբացատրելի ահը դար-
 դանում էր որ որի վրա: Այժմ ամեն անգամ
 Սամսոնին տեսնելիս՝ ցնցվում էր: Արդեն նա
 իր անկողնակալը փոխադրել էր մի ուրիշ
 սենյակ և դիշերում էր առանձին և յեթե չը-
 քաշվեր, ամեն դիշեր կկողպեր իր ննջարանի
 դռները: Հակառակ նախկին սովորության
 մերթ ընդ մերթ նա դիշերները հանկարծակի
 արթնանում էր և միշտ ականջ դնում դեպի
 կից սենյակը, ուր դիշերում էր Սամսոնը:

Ինքը Սամսոնը աշխատում էր չատ անգամ

իրան նրանից հետու պահել նստանալանդ այն պահերին, յերբ ատելության զգացումը բորբոքվում էր նրա մեջ առանձին ուժով: Այդ մոմենտներին մի շատ դաժան ցանկությունն իյանում էր նրա հոգին և խլացնում առողջամտության ձայնը: Նրա բանականությունը մթադնում էր և նրա առջև պատկերանում էր Մեկանիայի աչքանդակված մարմինը, ոո, վոչ ամբողջը, այլ միայն յերեսը... Չէ՞ վոր այսպիսով և միայն այսպիսով կարող է լուծվել անլուծելին:

Նա լուռ պայքարում էր մի դիվային ցանկության դեմ, վոր սակայն զարդանում էր որ որի, ժամ ժամի վրա, և անվեր ու ավերի յենթարկում նրան իր զորությանը...

XV

Գիշերվա յերեք ժամն էր: Սամսոնը դեռ անքուն էր իր սենյակում: Սեղանի վրա վառվում էր փոքրիկ լամպարը, աղոտ լուսավորելով նրա մռայլ կեղպարանքը: Նա պառկած

Էր թիկնիվար տաճկական բաղձոցի վրա,
ձեռները դլխատակը դրած: Կար այդ պահին
ինչ-վոր հրող շերտ նրա դեմքի վրա և աչ-
քերի մեջ:

Նա վռտքի յելավ և սկսեց անց ու դարձ ա-
նել: Մերթ նա կրծոտում եր չրթունքները,
մերթ ծանր հառաչում եր, մերթ նրա աչքե-
րը սրսղղում էյին, մերթ կարծես մարում
ինչպես հեռավոր փարոսի լույսը:

Նա վերցրեց սեղանի վրայից լամպարը,
անցավ հաջորդ սենյակ, իր ննջարանը: Այժմ
աշնտեղ յերկուսի փոխարեն դրված եր միայն
մի անկողնակալ, այժմ նա սառն եր, անհյու-
րչնակալ, առ միշտ գրկված կյանքի մի ժամա-
նակվա ջնջումթյունից: Նա սկսեց ծուլորեն
կամաց կամաց հանել հագուստը: Դուրս բե-
րեց ժիլետի գրպանից ժամացույցը, նայեց,
դրեց անկողնակալի դլխի քով զտնվող փոք-
րիկ սեղանի վրա: Գիշերվա յերկու ու կես
ժամն եր: Յերբեք նա այդպես ուչ չեր սլա-
քատվել անկողին մտնելու: Նա դեն ձգեց

փողկապը, հանեց կոշիկները, հագավ հողա-
թափերը և դարձյալ սկսեց անց ու դարձ ա-
նել: Յերկու անգամ նա մոտեցավ դռներին
և ահանջ դրեց հաջորդ սենյակը, վոր առաջ
Ժորժիկինն էր, այժմ Մեկանիային ծառայում
էր վորպես ննջարան:

Գիշերային անդորր լուսթյան մեջ լավում
էր յերկտասարդ կնոջ առողջ ու կանոնավոր
չնչառությունը: Նա քնած էր խորը քնով—
դռնե այնպես թվաց Սամսոնին, յերբ կիսով
չափ բաց արավ դռները և նայեց: Փոքրիկ
սեղանի վրա վառվում էր այն գեղեցիկ լամ-
պարիկը՝ վարդազույն լուսամփոփով, վորի-
լուսով Սամսոնը շատ անգամ էր սքանչացել
Մեկանիայի մարմնի գեղեցկությամբ: Բայց
յերբեք, յերբեք այդ մարմինը չէր յեղել նրա
աչքում այդքան գեղեցիկ, վորքան այդ գի-
շեր: Մետաքսյա դեմի-սեզոն վերմակի մի
ծայրը հետ էր ծալվել և ցուցադրել նրա ու-
ռուցիկ կուրծքը, վորի վրա հանդուժ էյին
խիտ մազերի ալիքավոր հյուսերը: Վերե

այդ մաղերը կաղմում եյին մթին շրջանակի նման սքանչելի մի սլոակ: Աջ ձեռքը հանդիստ տարածված եր կողքով, իսկ ձախ ձեռը դլիսի շուրջը կաղմում եր մի ուրիշ շրջանակ: Կենսասիրության հաղուրդ չստացած ժպիտն եր յերևում Մեկանիայի հեշտալի շրթունքների վրա:

Սամսոնը ներս մտաւ կամացուկ, վորպես մի հանցաւոր՝ սրբության սաճարը: Նա դալիս եր յիջ իր հանցանքները խոստովանելու ու քափելու, այլ գործելու մի նորը և այնպիսին, վորի նմանը յերբեք չեր գործել—տաճարից դողանալու այն, ինչ վոր ամենասուրբն եր, ամենաթանգարժեքը: Քանի մի վայրկյան նա նայեց Մեկանիայի դեմքին: Նայեց այնպէս, վորպէս անոթի դայլը համեղ սրտառի վրա, վորին ճաշակելու կարողությունից զուրկ ե: Նա սքանչանում եր և տանջւում: Այնինչ՝ դիւային միտքը պաշարում ևր նրան ուժովն, և նա զգում եր իր անզորությունը նրանից ազատվելու: Այո, այո,

այդ կինը շատ յերիտասարդ է, շատ սիրուն,
 շատ հրապուրիչ, շատ կենսաթրթիւ և շատ
 խոտապահանջ իր մարմնավոր յերջանկու-
 թյան վերաբերմամբ: Նա չի կարող իր այր-
 վող արյունը խառնել մի անդորի ցրտության
 և ալիկարության հետ: Նա պիտի մինտե-
 մի ուրիշին, այս են պահանջում բնության
 որենքները և այս և դրոշմված Սելանիայի
 ախտաբորբոք մարմնի **ամբողջության վրա:**
 Գուցե արդեն միտում և, **գուցե** արդեն դը-
 ւակ և: **Ի՞նչ,** դրկվել **այդպիսի մի դանձից,**
 դառնալ խարված ամուսին, ծաղրված ու ծա-
 դակոծված սո՛ւննից: Ոո, վոչ, վոչ, վոչ այդ
 անկարելի յե և յերբեք չպիտի թույլ տալ...

Սակայն ինչպե՞ս դիմադրել բնության պա-
 հանջի զորությանը. **ի՞նչպես** այդ կնոջն ա-
 տահովել մոլորությունից: Միայն մի միջոց
 կա աստահովության— այլանդակել այդ դժաշ-
 լելի մարմինն այնպես, վոր վոչ վոք չհրա-
 շտարվի նրանով և վոչ վոք չկամենա նրան
 մերձենալ, բացի իր որինսական տիրոջից: Այն

Ժամանակ Մելանիան ստիպւում էլինի սիրել Սամսոնին և միայն նրան :

Նա սարսափեց, մտածելով, վոր այն, ինչ վոր չի ուզում անել դերբնական ուժը, պիտի անե ինքը... իր ձեռքով : Սարսափեց, բայց չփախալ դիմային մտքից, վոր բնդամենը մի շարաթ եր, վոր հղացել եր և այժմ ձգտում եր իրադարձել դիշերային լուսթյան մեջ, յերբ տանը ամենքը քնած են : Վոճիրը սոսկալի յե, հակամարդկային և հակաբնական, բայց նա չի ուզղված այդ դեղեցիկ եյակի դեմ : Նա կապրի, բայց իր դեղեցկությունից զրկված :

Նա նայեց յերկարաւու հայացքով Թերսնիայի սիրուն հոնքերին, վորոնցով շատ անդամ եր հիացել : Ահա վորտեղ ե նրա դեղեցկությունը, ահա ինչն և սովելի դյուրին աղաւաղել : Բաւական ե մատների մի թեթև չլիում և նա կխախտովի հավիտյան...

Սամսոնը ձեռը տարաւ վարտիքի դրպանը : Այժմ նա այլևս ինքն իրան չեր պատկանում :

Նա դուրս բերեց գրպանից մի փոքրիկ սրվակ և մի կտոր բամբակ: Նա ինքը կսարսափեր իրենից, յեթե այդ պահին նայեր հայելուն: Նա ուշադիր կարդաց սրվակի խորագիրը և դուրսը դրականորեն չարժեց:

Մեկանիսն շարունակում էր հանդիսա քնել միևնույն դիրքում: Թվում էր՝ մի ինչ-վոր խորն յերազ ընդգրկել և նրան իր անշարժության մեջ:

Սամսոնը դուրս բերեց սրվակի խցանը և պատրաստվում էր հեղուկը կաթեցնել մյուս ձեռքում բռնած բամբակի վրա նույն պահին, յերբ Մեկանիսն ծանր հառաչելով, շարժվեց: Սամսոնը կանդ տուտվ և, սրվակը գլուպանը դնելով, նայեց: Այժմ Մեկանիսն յերեսը դարձրել էր դեպի պատը, բայց դարձյալ քնած էր խորը քնով: Այս անգամ նրա չքեղ գիտակները հեռացել էին ուսերից և թափվել բարձի վրա: Նրանց փարթամությունը դայրացրեց Սամսոնին: Ակամա նրա հայացքը դարձավ դեպի կնոջ տուալետի սեղանը և

կանգ առաւ մի հարդյա զամբյուղակի վրա :
 Նու հուշիկ քայլերով մոտեցաւ սեղանիկին ,
 շոշափեց զամբյուղակը , վոր լին յեր Մեկի կա-
 սոցներով , ասեղներով , կոճակներով և ալ
 մանր-մունր իրերով : Լսվեց պապղուն մկրա-
 տի սուր հնչյունը , վորից Սամսոնը ցնցվեց
 այնպէս , վորպէս կարող է ցնցվել մարդը ոճի
 մերձավոր շփոցից : Նա դարձյալ նայեց Մե-
 րանիայի մտղերին և , մկրատը վերցնելով ,
 մոտեցաւ : Կապարային լուսթյան մեջ
 լսվեց աուր մկրատի զգուշաւոր շխոցը , և
 Մերանիայի շքեղ դիտակները , արժատից ան-
 ջատուելով , թափվեցին բարձի վրա և այն տե-
 դից ծանրորեն դեպի հատակը վորպէս սպան-
 ված թռչուն : Սամսոնը ժամանակ չկորցրեց
 եւ դժոխային դիտավորությունը մինչև վեր-
 ջը իրադործելու : Նա շտապով դուրս բերեց
 դրսանից սրվակը , թափեց մի քանի կաթիլ
 նրա մեջ պարունակված հեղուկից բաժրակի
 վրա և թեքվեց դեպի Մերանիան : Հանկուրծ
 նրա ձեռը դողաց : Նա մի քայլ յետ կանգնեց :

Մեկանիան հանդարտիկ աչքերը բաց արավ
և նայեց հետ տյն վայրկյանին, յերբ չարու-
թյան գործիքը պիտի առ միշտ այլանդակեր
ներա դեղեցկությունը: Նա գլուխը բարձրաց-
րեց, նստեց անկողնի մեջ, աչքերը հածելով
չուրջը՝ մղձավանջից արթնացածի պես: Բայց
արթնացումը նա այն վայրկյանին, յիշո՛ւ նշմա-
րեց Սամսոնին, վոր էիսամերկ կանդնած էր
սենյակի մեջտեղում լուռ, անշարժ, մի ձե-
ռում պահած սրվակը, մյուսում բամբակը: Նա
արձակեց մի թույլ ձիչ և վտռել կանդնեց:
Նա ձեռներով չոչափեց գլուխը և արտառա-
նեց.

— Գլուխս... չկա...

Նայեց աջ ու ձախ, վեր ու վար և տեսավ
հատակի ու բարձի վրա տիռված մազերը, և
սարսուռեց ամբողջ մարմնով:

— Այս ի՞նչ է, — դռնեց նա, սարսափած
հայացքը ամուսնուն դարձնելով:

Սամսոնը լուռ էր: Մի չարախի՛նդ ժպիտ
աղավաղել էր մարդու դեմքը:

— Ի՞նչ ես անում աշտուղ, ի՞նչ ես արել, — նորեն գոչեց Մեւանիան:

Սամսոնը անդիտակցաբար հատակի վրա ձգեց ձեռքում բռնած բամբակը, վո՛ր աչրում եր նրա մատները: Մեւանիան արագ հարձակվեց, վերցրեց դետնից բամբակը, մոտեցավ լամպարին, աչքերը հեռացնելով Սամսոնից: Նույն վայրկյանին մատների ծալրում զգաց աչրոց, դեն ձգեց բամբակը և մնաց տեղն ու տեղը սառած:

— Յես ուզում եյի քեզ բժշկել ամբարտա-վանությունից, — արտասանեց Սամսոնը, և նրա ձայնը հնչեց այնպիսի չարախնդությամբ, վո՛րից Մեւանիայի մարմինը պատեց սառը քրախնքով:

— Ա՛ա՛, — աղաղակեց սարսափած կինը և թուլացած ընկավ անկողնակալի վրա:

Նա ամեն բան հասկացավ, և՛ այն, ինչ վո՛ր եր, և՛ այն, ինչ վո՛ր պիտի լիներ, և՛ այն, ինչ վո՛ր չպիտի լիներ: Սակայն հասկացավ նաև, վո՛ր դիվային դիտավորությունը հրե-

չալոր մարդու իրազործվել է միայն կիսով չափ: Նույն վայրկյանին վառքի յեւամբ և շտապով անցաւ հարեան սենյակը, ուր քնած էր Ժորժիկը դայակի հետ:

Սամսոնը լսեց, թէ ինչպէս դռները փակվեցին, բանալին պտտեց, և զգաց, վոր այլևս ամեն ինչ վերջացած է, վոր բանալիի այդ պտույտը կտրւց ամեն մի կապ իր և Մեւրանիայի միջև: Նա չկարողացաւ իրազործել յուր զաղրելի միտումը—զրկել կնոջը գեղեցկությունից, վորաբնդի առմիշտ տիրէ նրան վորպէս մի սեփականություն, վոր ուրիշ վոչ վոքի չի կարող պիտանի լինել:

Նա անցաւ յուր սենյակը և յերեանիւար պառկեց անկողնակալի վրա, բռունցքները սեղմելով դիմին: Այն միջոցը, վորով նա անհաջող փորձեց պաշտպանել Մեւրանիային մոլորությունից և ապահովել յուր ընտանեկան պատիւը, այժմ նրան թվաց սոսկալի յերազ...

Առաւելոյսն տասնումեկ ժամն եր, յերբ Սամսոնը բաց արաւ անքնությունից ուռած ու կարմրած աչքերը: Ներս մտաւ սպասավորը և լուռ տվեց նրան մի ծրար: Նա բաց արաւ ծրարը. Մեւանիայի ձեռագիրն եր, նամակը գրված եր համառոտ և շատ դրական: Մեւանիան գրում եր, թիւ հասկացել և նրա չար դիտավորությունը: Մի մարդ, վոր ընդունակ և այդպիսի դիտավորության, չի խորչիլ անգամ սպանության մտքից: Նամակը վերջանում եր այս խոսքերով.

— Յես վերադառնում եմ ծնողներիս մոտ, թողնելով ամեն ինչ և ամենը, նույնիսկ ժողովիկիս: Յես ազատում եմ կյանքս և գեղեցկությունս: Յես ուզում եմ ապրել, զգալ ու ապրել:

— Յէ՞րբ գնաց տիրուհիդ, — հարցրեց Սամսոնը խեղդված ձայնով:

— Առաւելոյսն գնացքով:

Սամսոնը ամոթահար, հուսահատ և ուժամ-

Գլավիիտի լիպոսի՝ Ա—3098.

Հրատ. 4604. Պատվեր 462. Տիրաժ6000.

Թուղթ 62×94 տպ. $9\frac{1}{4}$ մամ.

Մեկ մամուլում 15,560 նշան.

Պետհրատի I տպարան, Յերևան, Լենինի

Продано

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0041701

4176 16
MILITARY 35 4.

I
5837

МЕЛАН

Ген. Апп. ССР. Е. М. М. М. М. М.